

Hasardspillet med Danmarks natur

Af Kjeld Hansen

Udgivet af Dansk Ornitologisk Forening

Dokumentation

Hasardspillet med Danmarks natur

Af Kjeld Hansen

Udgivet af Dansk Ornitologisk Forening 2003

Hasardspillet med Danmarks natur

© 2003 Kjeld Hansen og Dansk Ornitologisk Forening
Gengivelse tilladt med tydelig kildeangivelse.

Grafisk tilrettelæggelse og omslag: BæreDygtighed
Prepress og tryk: Scanprint
Forsidebillede: Fiilsø, Vestjylland (foto: Hans Kjeldsen)
Oplag: 500
ISBN 87-90310-45-4

Udgivet af Dansk Ornitologisk Forening, Vesterbrogade 138-140, 1620 København V.
Tlf. 3331 4404, e-mail: dof@dof.dk; hjemmeside: www.dof.dk

Udgivet med økonomisk støtte fra:

AAGE V. JENSENS FONDE

Indholdsfortegnelse

Forord af Christian Hjorth, Dansk Ornitologisk Forening.....	3
“Hasardspillet med Danmarks natur”.....	5
Fakta om EF-Habitatdirektivet og de danske Natura 2000-områder.....	14
Kritikken af den danske implementering af EF-Habitatdirektivet.....	15
Summary.....	16

Bilag I-VI (siderne 17-80)

I. “Notat om implementering af Habitatdirektivet”, Kammeradvokatens notat af 28. november 2002. 36 sider. **S. 17-52**

II. Foreløbig vurdering fra Skov- og Naturstyrelsen af 19. august 2002 af Kammeradvokatens udkast til en udtalelse. 4 sider. **S. 53-57**

III. Professor Peter Pagh's udtalelse af 12. december 2002, vedr. Høringskommentar til udkast til revision af bkg 782, 1998 om Internationale naturbeskyttelsesområder. 4 sider. **S. 59-63**

IV. EF-Habitatdirektivet – teksten i autoriseret dansk oversættelse. 9 sider. **S. 65-74**

V. Kort over de udpegede EF-Habitatområder med tilhørende navneliste. 4 sider. **S. 75-78**

VI. Kort over de udpegede EF-Fuglebeskyttelsesområder med navneliste. 2 sider. **S. 79-80**

Note:

Kammeradvokaten ved K. Hagel-Sørensen har udfærdiget et dokument på 41 sider med titlen “Udtalelse om implementering af habitatdirektivet i dansk ret”, dateret 15. august 2002. Denne udtalelse betragtes af Skov- og Naturstyrelsen – og af miljøminister Hans Chr. Schmidt – som et internt arbejdsdokument, som man afviser at udlevere både til medlemmer af Folketinget og til pressen. På basis af dette interne dokument har Kammeradvokaten ved K. Hagel-Sørensen udfærdiget et andet dokument på 36 sider med titlen “Notat om implementering af Habitatdirektivet”, dateret 28. november 2002. Dette notat er offentliggjort af Skov- og Naturstyrelsen. Det sidste afsnit i notatet med titlen “Sammenfatning” er identisk i de to dokumenter.

Dokumentet af 28. november 2002 er optrykt i denne rapport. Det interne notat af 15. august 2002 kan læses på adressen <http://www.cfje.dk/cfje/lovbasen.nsf/FastunikID/LB03054992>

Er det Danmark eller EU, der i sidste ende skal redde fuglene og den danske natur?

I takt med at EF-fuglebeskyttelsesdirektivet og EF-habitatdirektivet er kommet til at spille en større og større rolle for naturbevarelsen i Europa, så er de skiftende danske regeringer og de danske myndigheder kommet mere og mere på bagkant med udviklingen. Hvor Danmark tidligere var et foregangsland på naturbeskyttelsesområdet, så må Dansk Ornitologisk Forening og andre grønne organisationer nu i højere og højere grad ty til internationale forpligtelser, konventioner og direktiver for at sikre fuglene og deres levesteder for eftertiden.

D en foreliggende rapport, som journalist Kjeld Hansen, konsulentfirmaet Bæredygtighed, har skrevet, kaster nyt og afslørende lys på en række forhold, som Danmark ikke kan være bekendt. I et af verdens rigeste lande bør der være råd til at gå foran med et godt eksempel, og det burde være en selvfølge for den danske regering, og ikke mindst den danske miljøminister, at sikre bevarelsen af de internationale naturbeskyttelsesområder, der er udpeget i henhold til EU's naturbeskyttelsesdirektiver. Disse områder rummer noget af den mest værdifulde natur, som Danmark har ansvar for at bevare.

D anmarks 111 fuglebeskyttelsesområder har længe ført en noget skjult tilværelse, og myndighederne har været meget tilbageholdende med at udpege nye beskyttelsesområder. En stor del af de eksisterende områder er uden eller med meget ringe beskyttelse. Det gælder navnlig de dele, der er skove, agerland, overdrev og kulturrenge. Her kan ejeren eller brugeren fra den ene dag til den anden ødelægge området for de fugle, der skulle sikres levested i beskyttelsesområderne. Og det helt uden at myndighederne kan gribe ind.

E n stribe afgørelser ved EF-domstolen har rettet fokus imod den mangelfulde implementering af EF-direktiverne i Danmark, og nu har også Statens egen advokat, Kammeradvokaten, slået fast, at Danmark har tilsidesat en række forpligtelser i de to

direktiver. Kammeradvokaten har yderligere – godt hjulpet af professor Peter Pagh, der er ekspert i EU-jura ved Københavns Universitet - peget helt konkret på de punkter, hvor der især skal gøres en indsats.

Som formand for en aktiv interesseorganisation opleves det i stigende grad som et irritationsmoment, at vi skal overbevise natur- og miljømyndigheder om direktivernes rækkevidde, og det ville være langt mere frugtbart, hvis vi ikke skulle bruge så mange kræfter på at fastholde miljømyndighederne på deres juridiske forpligtelser i helt åbenbare spørgsmål som opfyldelse af EU-lovgivningen. Her kunne DOF's ressourcer være anvendt bedre på nye initiativer til beskyttelse af den trængte natur. I DOF er vi imidlertid parate til at følge de internationale forpligtelser helt til dørs. Fuglebeskyttelsesdirektivet fra 1979 var et af EU's (dengang EF's) første natur- og miljødirektiver. Det er, fordi bevarelsen af fuglene og deres levesteder om noget er et internationalt anliggende.

DOF har allerede klaget til Europa-Kommissionen over den manglende udpegning af tre vigtige fugleområder på havet (Kattegat, Det ydre Vadehav og Skagerrak), og vi har i 2002 klaget over den mangelfulde beskyttelse og den fejlslagne forvaltning af Tøndermarsken, der er udpeget som særligt EF-fuglebeskyttelsesområde. Europa-Kommissionen er gået ind i disse sager, og DOF er overbevist om, at det vil føre til en forbedret beskyttelse af disse områder. Desværre er disse sager ikke de eneste, som DOF kunne klage over. Det ville utvivlsomt tjene sagen og Danmark bedst, hvis den danske regering selv fik bedre hånd i hanke med beskyttelsen og forvaltningen af de internationale beskyttelsesområder.

Når alt dette er sagt – så er det tid at se fremad. Derfor udgiver DOF denne dokumentation. Lad os komme i arbejdstøjet og få sat Natura 2000 på skinner!

Christian Hjorth

Christian Hjorth

Formand for Dansk Ornitologisk Forening

Hasardspillet med Danmarks natur

Af Kjeld Hansen, Bæredygtighed

Markante fejlfortolkninger, langsom sagsbehandling og utilstrækkelige regler har gennem mere end 10 år blokeret for vigtig EU-lovgivning i Danmark

I skrappe vendinger har statens egen advokat, Kammeradvokaten, rejst en alvorlig kritik af Skov- og Naturstyrelsen: den danske lovgivning på naturbeskyttelsesområdet er helt utilstrækkelig til at gennemføre det vigtige EF-Habitatdirektiv.

Dette direktiv, som sigter mod at bevare naturtyperne og deres indhold i et fælles Europa, skulle være trådt i kraft allerede i 1994.

Trods den hårde dom fra Kammeradvokaten, der faldt i august sidste år i en hidtil hemmeligholdt udtalelse, fortsætter miljøministeren og hans embedsmænd i Skov- og Naturstyrelsen med at udsætte den nødvendige implementering.

Det er en række afgørelser fra EF-domstolen, der viser, at Danmark gennem de seneste 10 år har valgt at tolke Habitatdirektivet alt for slapt. Resultatet har været en fortsat forringelse af en række danske naturlokaliteter af international betydning i det såkaldte Natura 2000-netværk.

Reelt er Habitatdirektivet – efter mere end 10 års forberedelser – endnu ikke implementeret i dansk lovgivning. Myndighederne har derfor heller ikke indledt den aktive forvaltning af de udpegede naturbeskyttelsesområder, som skal sikre deres værdi som levesteder i fremtiden.

Samtidig løber den danske regering en betydelig risiko for at blive indklaget for EF-domstolen for traktatbrud på grund af den usædvanligt langsomme sagsbehandling, kombineret med markante fejlfortolkninger af direktivets ordlyd.

Foreløbig er myndighedernes indsats endt med et utilstrækkeligt regelsæt, der afliver den populære myte om Danmarks førerposition på miljøområdet i EU. Kritikken fra kammeradvokaten, der fuldt ud bakkes op af professor, dr. jur. Peter Pagh, fra Københavns Universitet, påpeger et alvorligt svigt i forhold til EU - og i forhold til den danske natur.

Eksemplerne er mange. De spænder fra forringelser af konkrete lokaliteter som f.eks. Tøndermarsken, Ringkøbing Fjord, Fiilsø, Limfjorden, Odense Fjord, Holmegårds Mose, Bognæs Storskov og Jægerspris Nordskov, til generelle forringelser overalt som resultat af øget ammoniaknedfald og stadig voksende forekomst af iltsvind. Desuden mangler der udpegning af beskyttelsesområder og de helt nødvendige forvaltningsplaner for en række sjældne planter, insekter, dyr og fugle.

En af de mest åbenlyse mangler, som også erkendes internt i Skov- og Naturstyrelsen, optræder i forhold til driftsændringer i skovbruget. På grund af den manglende implementering af direktivet kan enhver skovejer hugge gammel, urørt naturskov om fra den ene dag til den næste – og plante juletræer over hele arealet – uden at det vil være ulovligt.

Smøleri fra starten

Gennem mere end 10 år har miljømyndighederne fortalt offentlighed, erhvervsliv og politikere, at Danmarks implementering af habitatdirektivet var i fuld overensstemmelse med EU-retten.

Kritikken fra de kompetente jurister dokumenterer, at der reelt er spillet hasard med de naturtyper samt dyre- og plantearter i Danmark, som Habitatdirektivet sigter mod at bevare. I bedste fald er chancen for 10 års positiv indsats for naturen gået tabt. I værste fald er der sket irreversible forringelser af de mest truede naturtyper, som f.eks. heder, højmoser og overdrev, på grund af myndighedernes smøleri.

Oprindeligt havde alle EU-landene en frist på to år fra Habitatdirektivets meddelelse den 5. juni 1992 til at gennemføre direktivet i national ret. Det magtede Danmark ikke. Med et års

forsinkelse, i maj 1995, fremsendte Skov- og Naturstyrelsen en foreløbig liste med forslag til danske lokaliteter, der skulle være omfattet af Habitatdirektivet.

Derefter gik der to år.

Så tog Europa-kommissionen det første skridt til et sagsanlæg for traktatbrud. I juli 1997 modtog den danske regering en såkaldt åbningskrivelse fra Europa-kommissionen, der gjorde gældende, at Danmark havde tilsidesat sine forpligtelser i henhold til implementeringen af direktivet. Danmark skulle for længst have afleveret en fuldstændig liste over de naturlokaliteter, der skulle beskyttes som habitatområder.

Denne åbenlyse trussel om at blive slæbt for EU-retten i Luxembourg satte gang i de danske embedsmænd. Præcis en måned senere, i august 1997, modtog Europa-kommissionen svarbrev fra Skov- og Naturstyrelsen, hvori man lovede bod og bedring. I tre omgange over de følgende 10 måneder fremsendte den danske EU-repræsentation herefter dellister med forslag til i alt 194 danske naturlokaliteter, der skulle beskyttes.

Formelt blev disse lokaliteter udpeget med Miljø- og Energiministeriets bekendtgørelse nr. 782 af 1. november 1998 om afgrænsning og administration af de internationale naturbeskyttelsesområder i Danmark (Ramsar-områder, EF-fuglebeskyttelsesområder og EF-habitatområder).

Men Europa-kommissionen fandt forslagene utilstrækkelige og afviste at godkende dem.

Derefter måtte Skov- og Naturstyrelsen udarbejde et forbedret og udvidet forslag med yderligere 56 områder samt udvidelser af hele 35 af de tidligere foreslåede områder. Denne liste blev sendt til høring hos danske organisationer og lokale myndigheder i foråret 2001.

Siden da er der kommet yderligere seks forslag til, så i sommeren 2002 – 10 år efter Rådets vedtagelse af Habitatdirektivet - var der fra dansk side udpeget i alt 254 områder til at opfylde kravene i direktivet.

Listen over de endeligt udpegede områder er endnu ikke formelt godkendt af Europa-kommissionen.

Svend Aukens tolkning

Naturen i de 254 habitat-områder og 111 fuglebeskyttelsesområder (også kaldet Natura 2000-områder) skal beskyttes, og habitatdirektivets artikel 6 (og 7) fortæller, hvorledes dette skal ske i praksis. Ifølge denne artikel skal der vedtages præcise nationale lovregler, der dækker hvert enkelt område, og der skal udarbejdes aktive forvaltningsplaner for hvert område.

Men tilbage i 1994 beslutter de danske myndigheder, at den danske lovgivning er god nok i sig selv.

Man, dvs. Skov- og Naturstyrelsen, mener, at Habitatdirektivet ikke vedrører den enkelte borger eller ejendomsbesidder, men kun myndighederne, og derfor er der ikke behov for egentlige lovregler for borgerne. En bekendtgørelse til brug for myndighederne, især amterne, er nok. Bekendtgørelsen skal knytte en buket af de eksisterende love sammen ved at henvise til planloven, miljøbeskyttelsesloven og naturbeskyttelsesloven.

Denne opfattelse er grundlagt af daværende miljø- og energiminister Svend Auken. Det fremgår bl.a. af følgende nyhedsartikel fra Ritzaus Bureau, den 19. april 1995:

"Efter en række misforståelser omkring indholdet af EU's habitat-direktiv vil miljøminister Svend Auken (S) sørge for bedre information. Det sagde han efter et samråd onsdag i Folketingets miljøudvalg...Svend Auken understregede, at direktivet først og fremmest lægger nogle begrænsninger på, hvad myndighederne må lave af planer i områderne, mens de fleste almindelige mennesker ikke påvirkes."

Kilde: Miljøministeriet vil oplyse om direktiv. Ritzaus Bureau 19. april 1995.

Efter alt at dømme har den nuværende miljøminister, Hans Chr. Schmidt, gjort dette Aukensynspunkt til sit eget. Trods kritik både fra Europa-kommissionen, naturorganisationer og erhvervsorganisationer herhjemme - og senest Kammeradvokaten i sommeren 2002 - skriver Skov- og Naturstyrelsen stadig den dag i dag på sin hjemmeside:

"Hvad betyder det for ejere og brugere, at et område bliver en del af NATURA 2000?"

På kort sigt: Ingen ændringer for anvendelsen. På længere sigt: Mindre ændringer for enkelte områder".

Og videre skrives der:

"I nogle områder kan det blive nødvendigt at beskytte naturen og arterne bedre end før. Det er myndighederne, typisk amtet, der har ansvaret for at vurdere dette. F.eks. kan det blive nødvendigt at ændre på den måde, der drives landbrug eller skovbrug på i området. Skal der ændres på driften, vil myndighederne prøve at lave en aftale med dig som ejer om, hvordan det skal gøres. Du vil få kompensation, hvis du taber penge på, at driften bliver ændret."

Kilde: www.natura2000.dk/ejere2000.htm

Kammeradvokatens "Notat om implementering af Habitatdirektivet" (se bilag I) dokumenterer, at statens egen advokat betragter denne fremstilling som ukorrekt – og den danske lovgivning som helt utilstrækkelig.

I notatets sammenfatning på side 35 skriver Kammeradvokaten:

"Gennemførelse af artikel 6, stk. 1 indebærer en forpligtelse for medlemsstaterne til at skabe en præcis retlig ramme og formentlig også en pligt til aktiv forvaltning."

Om beskyttelse af dyre- og planterarter på direktivets liste konkluderer Kammeradvokaten:

"Direktivets artikler 12 og 13 forpligter medlemsstaterne til at indføre strenge beskyttelsesordninger for de omhandlede dyre- og plantearter. Der kræves en præcis retlig ramme og formentlig også ganske specifikke bestemmelser, der tager sigte på de enkelte arter."

Myndighederne kan altså ikke basere sig på den eksisterende lovgivning. Svend Auken-synspunktet er forkert.

Tværtimod skal der gennemføres retligt bindende regler for hvert enkelt område og med sanktionsmuligheder over for den enkelte ejer (borger). Ikke bare skal der udformes en tilstrækkelig præcis lovgivning, men den skal også følges op med en aktiv regulering og kontrol, så beskyttelsen håndhæves og overtrædelser sanktioneres med straf.

Eller sagt mere direkte – myndighederne kan ikke længere bare læne sig tilbage og lade tingene gå deres skæve gang. Ifølge Kammeradvokaten har myndighederne handlepligt – også overfor eksisterende aktiviteter!

Slut med frivillighed

Kammeradvokatens notat er et alvorligt slag for den frivillighedstanke, som den nuværende miljøminister, Hans Chr. Schmidt, forsøger at indarbejde som et bærende princip i stort set al aktuell naturforvaltning.

Statens forpligtelser i forhold til direktivet kan ikke løses gennem frivillige aftaler med lodsejere eller ved at kompensere for manglende beskyttelse af de udpegede naturområder i Natura 2000-netværket. Kammeradvokaten har denne vurdering i notatet side 28:

"Det kan derfor ikke antages, at iværksættelse af kompensationsforanstaltninger som f.eks. etablering af erstatningsbiotoper eller naturforbedrende foranstaltninger kan begrunde en lempeligere administration inden for de udpegede områder."

Kammeradvokaten konkluderer kort og godt på side 35 i notatet:

"De i direktivets artikel 6, stk. 4 omhandlede kompensationsforanstaltninger tager sigte på særlige undtagelsessituationer og kan ikke danne grundlag for den daglige forvaltning af direktivet."

Helt konkret betyder det, at f.eks. de tidsbegrænsede, frivillige MVJ-aftaler om miljøvenlig drift af Tøndermarskens naturfredede arealer, som er indgået i sommeren 2002 mellem miljøministeren, Sønderjyllands Amt og et antal lokale lodsejere, ikke kan siges at opfylde kravene til beskyttelse af Natura 2000-lokaliteter.

Der er næppe heller politisk – endsige finanspolitisk - dækning for miljøministerens løfte om generel kompensation til landmænd og skovejere, sådan som det fremgår af teksten på Skov- og Naturstyrelsens hjemmeside: *"Du vil få kompensation, hvis du taber penge på, at driften bliver ændret."*

Allerede i marts 2001 betegnede professor, dr. jur. Peter Pagh, den hidtidige Auken-tolkning som utilstrækkelig. Det kan læses i et responsum om gennemførelse af Habitat-direktivets artikel 6, som professoren udarbejdede for det daværende Naturrådet. I en høringskommentar fra december 2002 har Peter Pagh gentaget og yderligere underbygget synspunktet. Denne kommentar er aftrykt som bilag III.

Der kan næppe herske tvivl om, at Danmark har brudt traktaten ved ikke at gennemføre Habitatdirektivet i den nationale lovgivning og ved at tolke det alt for slapt. Den konklusion fremgår også af Berlingske Tidende, den 4. december 2002:

"Skovejere, landmænd og andre erhvervsdrivende i beskyttede naturområder kan se frem til betydelige indskrænkninger i deres erhvervsudøvelse for fremtiden. Hvis deres aktiviteter forstyrrer eller forringer vilkårene for beskyttede dyre- eller plantearter, må de være forberedt på, at myndighederne kan gribe ind mod driften med loven i hånden.

I modstrid med den hidtidige opfattelse, kan miljømyndighederne ikke basere indgrebene på frivillige aftaler eller fredninger. For EU kræver egentlig lovgivning for beskyttelsen af de naturområder, der er udpeget for at beskytte bestemte naturtyper, planter og dyr.

Samtidig står det klart, at Danmark mangler særlige regler, der beskytter de værdifulde løvskove mod ødelæggelse. I dag kan skovejerne frit fælde værdifuld bøgeskov og erstatte den med for eksempel juletræer efter danske regler. Men den går ikke efter EU-reglerne.

Endelig ser det ud til, at Danmark mangler præcise regler for, hvordan visse truede dyre- og plantearter beskyttes generelt uden for de i alt 254 særligt udpegede naturområder i landet. De mange huller i lovgivningen fremgår af et notat fra statens egen advokat, Kammeradvokaten. Han har haft til opgave at bedømme, hvor godt Danmark lever op til EF-habitat-direktivet, der handler om beskyttelsen af naturtyper, planter og dyr i medlemslandene."

Pauli Andersen: Naturret: Dybe huller i naturbeskyttelsen. Berlingske Tidende, 4. december 2002
1. SEKTION side 2.

Hovedpunkterne i Habitatdirektivet

Populært sagt står Habitatdirektivet på to ben. Det ene handler om udpegning og beskyttelse af en række naturtyper i de såkaldte habitatområder. Det andet handler om en generel beskyttelse af visse plante- og dyrearter, undtagen fugle.

Fuglenes forhold varetages på stort set samme vilkår i EF-Fuglebeskyttelsesdirektivet, hvis skæbne er nøje sammenvævet med Habitatdirektivet. Stort set samtlige 111 lokaliteter fra fuglebeskyttelsesdirektivet er også udpeget som særlige naturbeskyttelses-områder i henhold til Habitatdirektivet.

De 254 Habitatområder (se bilag V) skal beskyttes, så de naturtyper med deres plante- og dyrearter, som områderne er udpeget for at bevare, ikke udsættes for forringelser og/eller forstyrrelser. Som omtalt ovenfor skal det ske ved at gennemføre en lovgivning, som er specifik for lokaliteterne. Disse krav er nærmere omtalt i direktivets artikel 6, stk. 1-4, og de skulle allerede være gældende fra 1998.

Kammeradvokaten skriver herom:

"Af habitatdirektivets artikel 6, stk. 2, fremgår, at medlemsstaterne træffer "passende foranstaltninger" for at "undgå forringelse" af naturtyperne og levestederne for arterne i de

særlige bevaringsområder samt "forstyrrelser" af de arter, for hvilke områderne er udpeget, for så vidt disse forstyrrelser har "betydelige konsekvenser" for direktivets målsætninger."

"For så vidt angår artikel 6, stk. 2, bemærkes, at direktivet pålægger medlemsstaterne en forebyggelsespligt med hensyn til at undgå forringelser eller forstyrrelser for arter og naturtyper."

Ifølge den eksisterende danske lovgivning er det ikke forbudt at skræmme, bortjage eller forstyrre dyre- og fugleflokke – heller ikke i Habitatområderne eller EF-fuglebeskyttelsesområderne. Der findes ingen lovgivning på dette felt. Det betyder, at – med undtagelse af egentlige vildtreservater og specielt fredede områder – er det fuldt ud tilladt f.eks. at skræmme eller bortjage de flokke af gæs, svaner eller andre vandfugle, som en given lokalitet er udpeget som beskyttelsesområde for.

Det omfattende danske netværk af vildtreservater er et meget positivt bidrag til at opfylde EF-fuglebeskyttelsesdirektivet i Danmark, og herigennem også Habitatdirektivet, men selve eksistensen af dette netværk er ikke tilstrækkelig, når der er huller i beskyttelsen.

Kammeradvokaten skriver videre:

"Bestemmelsen i artikel 6, stk. 2, gælder efter sin ordlyd både for tidligere, nuværende og fremtidige aktiviteter eller begivenheder. En medlemsstat må således antages at være forpligtet til at træffe foranstaltninger også over for aktiviteter som skovdrift, almindelig landbrugsmæssig drift m.v. i habitatområderne, såfremt sådanne aktiviteter er egnede til at skabe forstyrrelse eller forringelse."

Her ligger nok den største udfordring til myndighedernes forvaltningsevner, samtidig med at stk. 2 kan udvikles til at være en mægtig løftestang for en generel genopretning af naturforholdene i Habitatområderne.

Det helt centrale i artikel 6, stk. 2 – og i Kammeradvokatens tolkning – er statens forpligtelse til at regulere eksisterende aktiviteter som f.eks. skovdrift, landbrug eller dambrug i et habitatområde, hvis disse aktiviteter medfører forstyrrelser eller forringelser af naturindholdet.

Helt konkret betyder denne tolkning, at når der søges om tilladelse til at opføre en ny stor svinefabrik i et habitatområde, som f.eks. på Fiil Sø i Vestjylland, så er myndighederne ikke bare forpligtet til at se ganske kritisk på denne aktivitet, men skal også "træffe foranstaltninger" over for de eksisterende aktiviteter i området. Det betyder, at den i forvejen eksisterende svinefabrik i området pludselig kan komme i søgelyset som uønsket!

I de udpegede habitatområder skal der direkte iværksættes bevaringsforanstaltninger for de arter af planter og dyr og for de naturtyper, som områderne er udpeget for med det sigte at etablere gode levevilkår. Dette er også indeholdt i artikel 6, stk. 1.

Kammeradvokaten skriver herom:

"På denne baggrund må det antages, at der fra medlemsstaternes side kræves positive foranstaltninger dvs. aktiv forvaltning, herunder at der etableres en præcis retlig ramme, som sikrer, at direktivets artikel 6, stk. 1, retligt og ikke blot faktisk anvendes fuldt ud."

Denne bestemmelse er gældende fra 2004.

Strategiens andet ben i Habitatdirektivet er at beskytte en række arter, også uden for de udpegede områder. Disse beskyttelsesforanstaltninger gælder altså overalt i det naturlige udbredelsesområde for de arter, der er optaget på direktivets lister. Denne generelle beskyttelse, der også omfatter arternes levesteder, er udførligt omtalt i direktivets artikel 12 og 13.

For dyr skal der bl.a. indføres en "streng beskyttelsesordning i det naturlige udbredelsesområde", hvor der bl.a. vil være forbud mod at indfange, dræbe, forstyrre, opbevare, transportere, sælge eller bytte disse dyr.

For plantearter skal der indføres forbud mod plukning, indsamling, afskæring, oprivning med rod eller ødelæggelse af disse vildtvoksende planter i naturen, samt forbud mod opbevaring, transport, salg eller bytte af disse planter.

Kammeradvokaten skriver herom:

"Afgørende for, om medlemsstaten har opfyldt sine forpligtelser i relation til både beskyttelse af dyrearter (artikel 12), og plantearter (artikel 13), er således, om medlemsstaten har truffet de nødvendige foranstaltninger til at indføre en streng beskyttelsesordning, hvorved de i direktivet opstillede forbud respekteres."

..."Det må således antages, at der i national ret skal være skabt den fornødne retlige ramme, der giver sikkerhed for, at direktivet anvendes fuldt ud på en tilstrækkelig klar og præcis måde."

Prisen for 10 års trækken i langdrag

Ubestrideligt er det, at den utilstrækkelige gennemførelse af habitatdirektivet i Danmark har negative følger for de arter og naturtyper, som direktivets beskyttelsesområder er udpeget for.

Her skal omtales nogle karakteristiske eksempler:

1. Eksisterende dræning forringer værdifuldt naturområde

Holmegårds Mose, der ligger på Midsjælland, er den største østdanske højmose. Lokaliteten er en prioriteret naturtype, som er udpeget både som Habitatområde og som Fuglebeskyttelsesområde.

Der er ganske simpelt tale om et unikt naturområde. Alligevel er der i årevis sket en systematisk forringelse af naturforholdene i mosen. Ganske vist blev området fredet i 1987, men fredningen har vist sig utilstrækkelig til at bevare naturtypen.

På trods af dette har flere lodsejere i årevis bekæmpet en modernisering af fredningen af området. Følgende beskrivelse kan læses på Danmarks Naturfredningsforening/Haslev lokalkomites hjemmeside:

"I mosen og i hele det omkringliggende landskab er der drænet vand ved gravning af grøfter og kanaler. Formålet med afdræningen har været og er stadig primært, at tørlægge landbrugsområdet omkring mosen. Jagtinteresser og skovbruget i området har også begrundet afvandingen. Oprindeligt har dræningen været en vigtig forudsætning for, at tørvegravningen var mulig. Desværre er denne trussel mod mosen stadig aktuel og måske det største problem. Fredningen fra 1985 sikrer de centrale dele af mosen mod dræning, men ikke i området udenfor, derfor fortsætter afvandingen, og fredningen har desværre ikke den store virkning."

<http://hjem.get2net.dk/mosen/>

Ud over dræningen påvirkes det samlede Fuglebeskyttelsesområde ved Holmegårds Mose af intensiv jagt og kvælstofpåvirkningen fra de omkringliggende intensive svinelandbrug.

Den fortsatte negative påvirkning, via dræning, jagt og forurening med ammoniak er en overtrædelse af Habitatdirektivets artikel 6, stk. 2. De arter og naturtyper, som området er udpeget for, forstyrres og forringes som følge af disse påvirkninger, og den eksisterende beskyttelse af området har hidtil vist sig helt utilstrækkelig.

2. Naturskoven er fredløs

For skovbruget er det en meget væsentlig konklusion i Kammeradvokatens notat, at medlemslandene er forpligtet til at sikre Natura 2000-områder mod forringelser og forstyrrelser, også sådanne der skyldes igangværende, lovlige aktiviteter.

Skov- og Naturstyrelsen har hidtil hævdet, at mulighederne for at indgå frivillige aftaler, foretage fredninger og genoprette naturlokaliteter var tilstrækkeligt til at sikre såvel naturtyper som levesteder for arter af planter og dyr, der er omfattet af Habitatdirektivet. Dette er ikke korrekt, ifølge Kammeradvokaten.

Ganske vist er der udpeget en lang række Habitatområder for at beskytte sårbar skovnatur, både i private skove og statsejede skove, men på nuværende tidspunkt skulle såvel de

private som de statslige skove alle have være beskyttet retsligt mod forringelser og forstyrrelser af de værdifulde naturtyper. Det er ikke tilfældet.

Jægerspris Nordskov, Bognæs Storskov ved Roskilde, Yding skov og skovene omkring Maribo-søerne er aktuelle eksempler, hvor der er konflikter med naturbeskyttelsen. På disse lokaliteter burde alle løvskovspartier i dag være beskyttet mod forringelser, og at dette ikke er sket, må betegnes som en klar overtrædelse af Habitatdirektivets artikel 6, stk. 2.

Uden for de udpegede Habitatområder gælder Habitatdirektivets artikel 12 og 13. En lang række skovtilknyttede dyrearter er omfattet af denne artikel. Dette gælder bl.a. alle flagermus, hasselmusen, skovmåren, alle brune frøer, samt løvfrøen. Disse arters levesteder burde i dag være omfattet af en generel beskyttelse af deres levesteder.

I forhold til de internationale forpligtelser er der tre væsentlige mangler i den danske implementering i forhold til skovbruget:

1. I dag er der ingen formelle regler, der kan hindre, at naturtyper og levesteder for planter og dyr forringes i de danske skove. Der er heller ingen krav om forudgående konsekvensvurderinger for habitatområder eller -arter, hvis der foretages ændringer i driftsformerne. De manglende regler træder endnu tydeligere frem i lyset af direktivets pålæg om handlepligt over for igangværende aktiviteter.
2. I dag eksisterer der ingen formelle muligheder for at pålægge og/eller gennemføre en bindende naturplanlægning på private skovejendomme, hverken for naturtyper eller arter af dyr og planter i skoven. Ifølge direktivets artikel 6, stk. 1, skal der ske en sådan aktiv forvaltning i de udpegede habitatområder.
3. I dag er der ikke etableret nogen fuldstændig, formel beskyttelse af yngle- og rasteområder for en række af de skovlevende arter, der er nævnt i direktivets bilag IV. For øvrige arter er der heller ikke nogen direkte beskyttelse, men kun en indirekte gennem Naturbeskyttelseslovens § 3 eller lignende.

At det haster ganske meget med at få implementeret Habitatdirektivets bestemmelser på skovområdet, fremgår af nedenstående udtalelse til Berlingske Tidende fra efteråret 2002:

"Danmarks private skovejere er nu så økonomisk trængte, at de kan blive nødt til at hugge skovområder med stort og værdifuldt naturindhold om. Helt i strid med såvel deres egne, regeringens og de grønne organisationers intentioner om rigere natur i skovene. Krisen i skovbruget har fået Dansk Skovforening, der organiserer de private skovejere, til at kræve en pause i millionstøtten til den private skovrejsning og i stedet bruge pengene til at sikre naturværdierne her og nu.

»Vi sætter spørgsmålstegn ved, om det egentlig tjener det danske samfund bedst, at man rejser en masse skov, hvis man samtidig ser den bestående skov smuldre mellem fingrene på én,« siger bestyrelsesformand i Dansk Skovforening, Lars Wilhjelm."

Kilde: Steen Voigt:: Trængte skovejere fælder i panik. Berlingske Tidende, 1. oktober 2002
1. sektion, side 8

3. Landbrugets gylledampe truer naturen overalt

En stor del af de danske Habitatområder er udpeget af hensyn til naturtyper der er følsomme overfor ammoniakforurening. Det gælder bl.a. heder, overdrev, klitheder, moser og kær. Selv Ekstrabladets journalister har fået øjnene op for dette store problem:

"Men den såkaldte substral-regn - fordampet gylle-ammoniak, der falder ned igen med regn - skyller ned over det meste af landet. For hele 81 pct. af vore gran- og fyrreskove er tålegrænsen allerede overskredet. Det samme gælder for 51 pct. af vore egeskove og 40 pct. af bøgeskovene. Alt dette er baggrund for, at folk som Jens Bilgrav-Nielsen, formand for Friluftsrådet, og overvismand i Naturrådet, Peder Agger, i årevis har krævet stop for udvidet svineproduktion."

Niels Westberg: Dansk idyl: Verdens største lokum.
Ekstrabladet, 25. maj 2002

Gylle-regnen er et hastigt voksende problem, der truer alle naturområder, ifølge Wilhelm-udvalgets rapport fra 2001. Her hedder det:

"Den fortsatte tilførsel af næringsstoffer som fx kvælstof og fosfor (eutrofiering) er et problem i alle naturområder på land, i søer, fjorde og i havet. Alle steder medfører tilførsel af næringsstoffer en øget produktion af organisk materiale, en ændring i artssammensætningen og de fleste steder også en nedgang i antallet af arter. Eksempelvis er der blandt de truede plantearter en klar overvægt af arter med tilknytning til næringsfattige og stabile miljøer. Dette er en konsekvens af, at størstedelen af det danske areal efterhånden er blevet næringsrigt, forstyrret eller ofte begge dele..."

Wilhelm-udvalget, 2001: En rig Natur i et rigt samfund
<http://www.skovognatur.dk/udgivelser/2002/87-7279-378-3/pdf/helepubl.pdf>

Også forskerne på DMU, Danmarks Miljøundersøgelser, er enige i denne vurdering:

Udslippet af ammoniak fra stald- og gødningsopbevaringsanlæg og fra udbringning af husdyrgødning udgør et særligt problem for tusindvis af naturområder, der er særligt sårbare i forhold til den luftbårne kvælstof i ammoniakken."

http://www.dmu.dk/1_viden/2_Publikationer/3_Ovrige/rapporter/Jordbrug_og_miljo_1.pdf

Også til havs og i fjordområderne udgør forureningen med næringsstoffer et kæmpe problem. Dette er dokumenteret igen og igen for fjord og havområderne, som f.eks. i denne kronik fra Jylland-Posten:

"Både Nyrup- og Fogh-regeringen har fremlagt strategier for en bæredygtig udvikling. Den nuværende regering nævner således i sin nationale strategi for bæredygtig udvikling (Regeringen 2002), at "landbrugets tab af nitrat, fosfor og ammoniak skal begrænses til et niveau, som ikke er til gene for mennesker, og som sikrer vandmiljøet og sårbare naturtyper og som giver mulighed for et rigt dyre- og planteliv". Målet er rigtigt, men til trods for mange års indsats er det kun i begrænset omfang lykkedes at nedbringe den diffuse forurening fra landbruget. Der er langt igen, inden vi har sikret en god økologisk status i naturområderne, som vi er internationalt forpligtet til."

Bent Aaby, Peder Agger, Per Christensen og Anette Reenberg. Kronik: Det fede land.
Jyllands-Posten 4. september 2002, 1. sektion, side 11
Forfatterne er alle professorer og vismænd i Naturrådet.

For at efterleve Habitatdirektivets artikel 6, stk. 2 skulle aktiviteter, der forringer eller forstyrrer de enkelte lokaliteter, allerede fra 1998 være bragt til ophør. Dette gælder også forurening med næringsstoffer.

Der er masser af eksempler på, at tålegrænserne i dag overskrides for de landområder, der allerede burde være beskyttet mod denne belastning. Overskridelserne forekommer primært, hvor der både er en indflydelse fra lokale og regionale kilder af ammoniak. Som eksempler kan i flæng nævnes Randbøl Hede, Lønborg Hede, store dele af det formentlig kommende nationale naturområde Gribskov, Rold Skov og mange flere.

Der er heller ikke styr på landbrugets bidrag til forureningen af vandmiljøet. Blandt de markante eksempler er f.eks. Ringkøbing Fjord, Limfjorden, Ålborg Bugt, Mariager Fjord, Randers Fjord, m.fl.

Som et konkret eksempel kan nævnes Præstø Fjord, der ifølge Storstrøms Amt er:

"Næringsberiget og har store problemer med løstliggende trådalger, som gør, at området har vanskeligt ved at opfylde de krav, der stilles ved en skærpet målsætning."

Men Præstø Fjord er både EF-fuglebeskyttelsesområde og EF-habitatområde. Alligevel lægges der trods dette op til yderligere belastning eller fastholdelse af den eksisterende belastning af området. Det fremgår af en større reportage med overskriften "Landsbyer i oprør" i Ekstrabladet:

"To sydsjællandske landsbyer får nu 21.000 grise som nærmeste naboer på grund af en af miljøministerens små, harmløse lempelser af miljølovgivningen... Næsten samtlige beboere i Snesere og Åside har skrevet under på en protest, som de afleverede til borgmesteren i deres kommune i går. De klager over, at en lokal svinefarmer nu næsten tredobler sin svineproduktion. I forvejen er de plaget af stank og fluer. Det er måske en lille lempelse for ministeren, men det betyder meget for os. Og jeg tror, at det samme vil ske i mange andre dele af landet, siger byens oldermand Finn Jørgensen. Man må advare om det, synes vi. Det er også vigtigt for os med udledningen i Præstø Fjord. Gyllen skal spredes rundt omkring Snesere-området, og den skal også spredes omkring Feddet. Omkring inderfjorden, der er meget belastet i forvejen, vil man smide mere gylle ud."

Marianne Nielsen: Landsbyer i oprør.
Ekstrabladet, den 18. oktober 2002, 1. sektion

Når man betragter tallene for landbrugets massive naturbelastning med næringsstoffer, kan det forekomme som et urealistisk krav at gribe ind over for denne udbredte forurening. Ikke desto mindre er det målet med habitatdirektivet, og der burde derfor være taget specifikke skridt til at komme ned under de enkelte områders tålegrænser.

Små skridt fremad

Trods de negative vurderinger af myndighedernes indsats, der er fremsat af både Kammeradvokaten og professor Peter Pagh, fortsætter Skov- og Naturstyrelsen officielt den gamle Auken-politik med implementering gennem en bekendtgørelse.

Høringsfasen er overstået (medio december 2002), og den reviderede bekendtgørelse om afgrænsning og administration af de internationale naturbeskyttelsesområder forventes udsendt i løbet af sommeren 2003.

Men dermed er Habitatdirektivets implementering i Danmark ikke tilnærmelsesvis afsluttet. Tværtimod er der lagt op til et større juridisk slagsmål i de kommende år.

Herom siger professor Peter Pagh i sin kommentar til den reviderede bekendtgørelse:

"Sammenfattende er der betydelig afstand mellem EU-rettens krav til beskyttelse af internationale naturbeskyttelsesområder og den beskyttelse, der følger af bekendtgørelsesudkastet. På væsentlige punkter vil det kræve lovændringer at leve op til EU-rettens krav, og da sådanne lovændringer vil have karakter af indgreb i hidtidig råden over fast ejendom, vil det næppe være muligt at gennemføre lovændringerne uden en nærmere belysning af en række ekspropriationsretlige spørgsmål. Tidshorizonten for en sådan afklaring kan jeg ikke bedømme, men det vil formentlig betyde, at der vil gå en del tid, før dansk lovgivning er bragt i overensstemmelse med EU-rettens krav til naturbeskyttelse."

◇

Fakta om EF-Habitatdirektivet og de danske Natura 2000-områder

Det Europæiske Råd vedtog i 1992 *Rådets direktiv 92/43/EØF af 21. maj 1992 om bevaring af naturtyper samt vilde dyr og planter* (se bilag 4), populært kaldet EF-Habitatdirektivet. Direktivet omfatter alle typer af vildtlevende planter og dyr, med undtagelse af fugle.

Allerede i 1979 vedtog Det Europæiske Råd *Rådets direktiv 79/409/EØF om beskyttelse af vilde fugle*, populært kaldet EF-Fuglebeskyttelsesdirektivet.

Begge disse direktiver er vedtaget i enighed i Det Europæiske Råd. Sammen skaber de et økologisk netværk af beskyttede naturområder i hele Europa, som går under den fælles EU-betegnelse "Natura 2000". Herhjemme er det Skov- og Naturstyrelsen i Miljøministeriet, der har ansvaret for at opfylde og administrere direktivets bestemmelser.

Det vigtigste redskab til at opfylde målsætningen med EF-Habitatdirektivet er Natura 2000-netværket, som omfatter de udpegede bevaringsområder efter Habitatdirektivet samt de tidligere udpegede fuglelokaliteter efter EF-Fuglebeskyttelsesdirektivet.

Habitatdirektivets beskyttelse af vilde dyr og naturtyper er tosporet. Det ene spor består i at udpege et antal bevaringsområder for naturtyper og for bestemte arter af dyr og planter. I direktivets bilag I opregnes de naturtyper, der bør beskyttes, og i bilag II opregnes de dyre- og plantearter, hvis bevaring kræver særlige bevaringsområder. Det andet spor består i direkte beskyttelse af en række dyre- og plantearter, uanset hvor disse findes, dvs. også uden for de særlige bevaringsområder. I bilag IV opregnes disse arter (med undtagelse af fugle), der har krav på særlig beskyttelse overalt. Fuglene dækkes dog af en helt tilsvarende beskyttelse, blot efter EF-Fuglebeskyttelsesdirektivet.

Direktivet er ganske fremsynet i sine krav til medlemslandene. Det fastslås bl.a. i art. 6, stk. 1, at *"For de særlige bevaringsområder iværksætter medlemsstaterne de nødvendige bevaringsforanstaltninger..."*. I denne sammenhæng definerer direktivet "bevaring" i stk. 1 som *"de foranstaltninger, der er nødvendige for at opretholde eller genoprette naturtyper og bestande af arter af vilde dyr og planter i en gunstig tilstand..."*.

Både for naturtyper og for plante- og dyrearter skal medlemslandene altså gøre det nødvendige for at sikre gunstige udsigter for deres overlevelse i fremtiden.

Hvert 6. år skal medlemsstaterne indsende rapporter, der ifølge artikel 17, stk. 1 redegør for *"...gennemførelsen af de nationale foranstaltninger, der er truffet i medfør af dette direktiv. Rapporten indeholder navnlig oplysninger om bevaringsforanstaltningerne i artikel 6, stk. 1, samt en vurdering af disse foranstaltningers virkninger for bevaringen af naturtyperne i bilag I og arterne i bilag II og de vigtigste resultater af overvågningen efter artikel 11..."*.

I følge direktivets artikel 23, stk. 1, var fristen for at gennemføre Habitatdirektivet i national lovgivning 2 år, dvs. sommeren 1994.

I Danmark blev der først i juni 1998 udpeget 194 forslag til nationale bevaringsområder, men Europa-kommissionen fandt forslagene utilstrækkelige og afviste at godkende dem. Skov- og Naturstyrelsen måtte derefter udarbejde et forbedret og udvidet forslag med yderligere 56 områder samt udvidelser af hele 35 af de tidligere foreslåede områder, som blev sendt til høring i foråret 2001. Siden da er der kommet seks forslag mere til, så i 2002 var der udpeget i alt 254 områder til at opfylde kravene i Habitatdirektivet. Udpegningerne er dog endnu ikke godkendt af Europa-kommissionen.

De dækker et samlet areal på ca. 796.000 hektar havområder, ca. 61.000 hektar skove og 256.000 hektar øvrige landområder, i alt ca. 1.113.000 hektar.

Habitat-områderne inkluderer også 94 pct. af de 111 udpegede beskyttelsesområder i henhold til EF-Fuglebeskyttelsesdirektivet. Efter dette direktiv skal der udpeges særlige beskyttelsesområder med levesteder for en række fuglearter, der fremgår af direktivets bilag 1. Der skal også udpeges beskyttelsesområder for væsentlige forekomster af trækfugle. Desuden ligger de 27 udpegede områder efter *Ramsar-konventionen* fra 1978 også inden for Habitatdirektivets beskyttelsesområder.

◇

De vigtigste punkter i kritikken af den manglende danske implementering af EF-Habitatdirektivet

Baseret på Kammeradvokatens "Udtalelse om implementering af Habitatdirektivet i dansk ret" af 15. august 2002 (ikke offentliggjort) og "Notat om implementering af Habitatdirektivet" af 28. november 2002 (aftrykt som bilag I) og høringskommentar fra professor, dr.jur. Peter Pagh af 12. december 2002 (aftrykt som bilag III).

De danske myndigheder opfylder ikke tilnærmelsesvis de krav til beskyttelse af de internationale naturbeskyttelsesområder, der stilles af EU-retten.

Ifølge både kammeradvokatens notat og professor Peter Pagh understreges det, at implementeringen af habitatdirektivet skal ske på baggrund af præcis og bindende lovgivning. En sådan findes ikke i dag. Tilsyneladende vælger myndighederne, dvs. Skov- og Naturstyrelsen (SNS), konsekvent at se bort fra – eller er ikke bekendt med – EF-domstolens mange domme om fuglebeskyttelses- og habitatdirektivet fra de senere år. Derved øges risikoen for sager om dansk traktatbrud ganske markant.

Miljømyndighederne har hidtil hævdet, at en bekendtgørelse om afgrænsning og administration af de udpegede områder er tilstrækkelig, fordi allerede eksisterende dansk lovgivning skulle være fuldt tilstrækkelig til at opfylde kravene i både EF-Habitatdirektivet og EF-Fuglebeskyttelsesdirektivet.

En sådan bekendtgørelse blev udsendt første gang i november 1998, men allerede dengang blev den mødt med kritik. En revideret udgave er p.t. under udgivelse, til trods for at denne heller ikke vil kunne tilfredsstille kritikken af den mangelfulde danske implementering.

Både Kammeradvokaten og professor, dr. jur. Peter Pagh, påpeger, at der skal udarbejdes en bindende lovgivning, der bl.a. tilfredsstiller følgende fire hovedkrav i habitatdirektivet:

- Mulighed for beskyttelse mod *alle former for aktiviteter* i et udpeget naturbeskyttelsesområde, også sådanne som ikke kræver særlig tilladelse, f.eks. udvidelser af landbrug. Ifølge direktivet gælder der ingen bagatelgrænse for aktiviteter, i modsætning til den danske bekendtgørelse. Denne udlægning fremgår bl.a. af EF-domstolens dom (C117/00) vedrørende fåregræsning.
- Mulighed for beskyttelse mod *hidtidige anvendelser* i et udpeget naturbeskyttelsesområde. De danske myndigheder har hidtil hævdet, at igangværende, lovlige aktiviteter var undtaget fra kravet om regulering for at undgå forringelser eller forstyrrelser, men en sådan forpligtelse fremgår direkte af ordlyden i direktivet. Det betyder, at f.eks. skadelige driftsformer inden for både landbrug og skovbrug skal vurderes, også selv om de er påbegyndt og har fundet sted i flere år før udpegningen af naturbeskyttelsesområdet.
- Alle borgere og myndigheder skal retligt forpligtes til at *overholde* reglerne i direktiverne. Der skal derfor skabes mulighed for at straffe overtrædelser gennem vedtagelse af egentlig lovgivning. Strafsanktioner er ikke mulige efter de hidtidige regler og ej heller efter den reviderede udgave af bekendtgørelsen, der er undervejs.
- En langt bredere fortolkning af begreberne *projekter og planer* er påkrævet end anvendt i den reviderede udgave af den danske bekendtgørelse. I denne udgave er disse begrænset til 24 konkrete tilfælde, hvor der efter miljøreglerne kræves tilladelse til aktiviteter. I forhold til direktivet (og flere EF-domme) er dette utilstrækkeligt, både sagligt såvel som geografisk. Ifølge direktivet skal beskyttelsen også gælde aktiviteter *uden for* det udpegede område, hvis disse kan medføre væsentlige påvirkninger i det udpegede naturbeskyttelsesområde.

◇

Key points of the criticism of lack of Danish implementation of the EEC Habitat Directive

Based on the "Statement on the implementation of the Habitat Directive in Danish Law" by the Attorney General, of 15 August 2002 (not officially released) and the "Memorandum with regard to implementation of the Habitat Directive" of 28 November 2002 (appended as document I) and comments from Professor Peter Pagh, LL.D., University of Copenhagen of 12 December 2002 (appended as document III).

The Danish Government is not fully complying with the obligations to protect international nature reserves, as required under EU law.

Memorandums from both Professor Peter Pagh and the Attorney General, emphasize that implementation of the EEC Habitat Directive must occur through specific legislation. Such legislation currently does not exist. Apparently, the Danish Forest and Nature Agency, which is the Ministry responsible, is choosing to ignore – or is unaware of – the numerous rulings of the Court of Justice of the European Communities on infringements of the Conservation of Wild Birds and Habitat Directives in recent years. Because of this, the risk of Denmark infringing its treaty obligations has increased considerably.

Environment authorities have asserted up until now that regulations on restrictions and management of designated areas are sufficient, because existing Danish legislation more than adequately covers both the Habitat Directive and the Conservation of Wild Birds Directive. A regulation of this type was issued for the first time in November 1998, but this was criticised even at that time. Publication of a revised version is currently in the pipeline, though this also fails to address criticism of inadequate Danish implementation.

Both Professor Peter Pagh, and the Attorney General point out that specific legislation will need to be drafted in order to comply with the following four main requirements of the EEC Habitat Directive:

- Provisions for protection against *all types of activities* in designated nature reserves, including those not requiring special permission, for example enlargement of agricultural areas. According to the Directive, this applies to all activities no matter how limited, contrary to Danish regulations. Amongst other places this interpretation is set out in the Court of Justice of the European Communities ruling (C117/00) in respect of sheep grazing.
- Provisions for protection from *existing usage* in designated nature reserves. In order to avoid deteriorations or disturbances to activities Danish authorities have asserted up until now that ongoing legal activities were exempted from regulatory demands. However, this type of obligation is clearly binding in the wording of the Directive. For example, this means that destructive processes within both agriculture and forestry must be evaluated, even though these may have commenced and were operational many years before the nature reserves were designated.
- All citizens and authorities must be legally bound to comply with regulations set out in the Directives. Consequently, proper legislation needs to be implemented in order to punish infringements. These sanctions are not possible under existing regulations, and the Government's proposed revised version of the regulations makes no provision for this.
- A far broader interpretation of the term *projects and plans* used in the revised version of the Danish regulations is required. In this version, only 24 actual situations are listed, which require permission for activities under current environment legislation. This falls short of the Directive requirements (and several rulings by the Court of Justice of the European Communities) both substantively and geographically. According to the Directive, protection must also apply to activities *outside* designated areas, if these substantially affect designated nature reserves.

◇

Bilag I.

"Notat om implementering af Habitatdirektivet", Kammeradvokatens notat af 28. november 2002. 35 sider.

KAMMERADVOKATEN

- Dato: 28. november 2002
- J.nr.: 40-1735 HS/BIE/ANI/nor

Vimmelskafte 47
1161 København K
Telefon: 33 15 20 10
Telefax: 33 15 61 15
Giro: 6 43 24 41
post@kammeradv.dk
www.kammeradv.dk

NOTAT OM IMPLEMENTERING AF HABITATDIREKTIVET

INDHOLDSFORTEGNELSE

	<u>Side</u>
<u>1. Indledning</u>	3
<u>2. Habitatdirektivets formål og opbygning</u>	3
<u>2.1 Direktivets artikler 3-5 (udpegning af habitatområder)</u>	5
<u>2.2 Direktivets artikel 9 (senere ændring af udpegningen)</u>	9
<u>2.3 Direktivets artikel 6 (forvaltning af habitatområderne)</u>	13
<u>2.3.1 Artikel 6, stk. 1</u> <u>(bevaringsforanstaltninger for habitatområder)</u>	13
<u>2.3.2 Artikel 6, stk. 2-3 (forstyrrelser, planer og projekter)</u>	18
<u>2.3.3 Artikel 6, stk. 4 (kompensationsforanstaltninger)</u>	26
<u>2.4 Direktivets artikler 12-16 (beskyttelse af arter)</u>	28
<u>3. Sammenfatning</u>	34

1. Indledning

Skov- og Naturstyrelsen har anmodet mig om at foretage en gennemgang af Rådets direktiv 92/43/EØF af 21. maj 1992 om bevaring af naturtyper samt vilde dyr og planter (habitatdirektivet), og en vurdering af, hvilke forpligtelser direktivet kan antages at medføre for EU's medlemsstater.

Hertil bemærker jeg følgende:

2. Habitatdirektivets formål og opbygning

Habitatdirektivet er vedtaget på grundlag af EF-traktatens artikel 130 S (efter Amsterdam-traktaten nu artikel 175), der er den centrale hjemmelsbestemmelse til vedtagelse af retsakter på miljøområdet.

Formålet med habitatdirektivet er, ifølge 3. afsnit i præambelen og artikel 2, at bidrage til at sikre den biologiske diversitet ved at bevare naturtyperne samt de vilde dyr og planter inden for medlemsstaternes område. Foranstaltninger, der træffes efter direktivet, tager sigte på at opretholde eller genoprette en gunstig bevaringsstatus for naturtyper samt vilde dyre- og plantearter af fællesskabsbetydning. Foranstaltningerne træffes under hensyntagen til økonomiske, sociale og kulturelle behov, og til regionale og lokale særpræg.

Direktivets beskyttelse af vilde dyr og naturtyper er tosporet. Det ene spor består i bevaring af naturtyper og levesteder for arter ved etablering af det såkaldte Natura 2000 netværk af særlige bevaringsområder i medlemsstaterne (direktivets artikler 3-11). Det andet spor består i medlemsstaternes direkte beskyttelse af dyre- og plantearter uanset

hvor de findes, dvs. også uden for de særlige bevaringsområder (direktivets artikler 12-16).

Direktivets artikler 17-23 indeholder fælles bestemmelser for disse to strenge. Artikel 17 indeholder en rapporteringsforpligtelse for medlemsstaterne over for Kommissionen. Artikel 18 indeholder bestemmelser om forskning. Artikel 19 fastsætter procedurerne for, at Rådet kan ændre direktivets bilag. Ifølge direktivets artikel 20 nedsættes et særligt udvalg (habitatkomitéen), mens artikel 21 indeholder selve komitéproceduren.

Direktivets artikel 22 forpligter medlemsstaterne til ved iværksættelsen af direktivets bestemmelser at foretage overvejelser om indførelse eller genindførelse af visse arter. Direktivets artikel 23 indeholder gennemførelsesbestemmelser. Medlemsstaterne skulle som nævnt indledningsvis inden for en frist på to år fra direktivets meddelelse den 5. juni 1992 have gennemført direktivet i national ret.

Der foreligger endnu kun sparsom praksis fra EF-Domstolen til belysning af det materielle indhold af habitatdirektivets bestemmelser.

Kommissionen har i 2001 udstedt en vejledning om fortolkningen af habitatdirektivets artikel 6. Denne kan tjene som et fortolkningsbidrag, men det er i sidste instans alene EF-Domstolen, der fastlægger det præcise omfang af medlemslandenes forpligtelser i henhold til direktivet.

I denne forbindelse bemærker jeg, at en hollandsk domstol har forelagt præjudicielle spørgsmål for EF-Domstolen (sag C-127/01) vedrørende rækkevidden af direktivets art. 6, stk. 2, 3 og 4 i relation til beskyttelse af hjertemuslinger i Vadehavet.

2.1 Direktivets artikler 3-5 (udpegning af habitatområder)

Habitatdirektivets artikel 4, stk. 1, pålægger medlemsstaterne pligt til at foreslå Kommissionen en liste over lokaliteter, der kan udpeges som lokaliteter af fællesskabsbetydning og som særlige bevaringsområder. Medlemsstaterne skulle således inden tre år efter direktivets meddelelse dvs. inden den 5. juni 1995 fremsende en liste over lokaliteter til Kommissionen.

Kommissionen skulle herefter ifølge artikel 4 stk. 2 og 3, senest den 5. juni 1998, på baggrund af drøftelser med medlemsstaterne, opstille et udkast til en samlet liste over lokaliteter af fællesskabsbetydning. På grundlag af denne liste skal medlemsstaterne, ifølge artikel 4, stk. 4, senest den 10. juni 2004 udpege den pågældende lokalitet som særligt bevaringsområde.

Hvilke lokaliteter medlemsstaterne har pligt til at udpege, fremgår af kriterierne i habitatdirektivets bilag III (etape 1). Udgangspunktet er, at medlemsstaten har pligt til at udpege alle de lokaliteter på medlemsstatens område, der opfylder kriterierne.

EF-Domstolen har i sin dom i sag C-371/98, *First Corporate Shipping*¹, præciseret, hvilke krav der stilles til den liste med forslag til lokaliteter, som medlemsstaterne i henhold til artikel 4, stk. 1 skal fremsende til Kommissionen. Af dommens præmis 22-25 fremgår:

"22. For at Kommissionen kan opstille et udkast til en liste over lokaliteter af fællesskabsbetydning med henblik på at oprette et sammenhængende europæisk økologisk net af særlige bevaringsområder, må den have en

¹ Dom af 7. november 2000, Saml. 2000-I, side 9235.

udtømmende oversigt over valgte lokaliteter, der på nationalt niveau har en relevant økologisk interesse med hensyn til det formål, som tilsigtes ved levestedsdirektivet, nemlig bevaring af naturtyper samt vilde dyr og planter. Derfor blev den nævnte oversigt oprettet på grundlag af kriterierne, der er fastsat i direktivets bilag III (etape 1).

23. Det er kun på denne måde muligt at realisere formålet, der tilsigtes ved levestedsdirektivets artikel 3, stk. 1, første afsnit - opretholdelsen eller genopretningen af en gunstig bevaringsstatus for de pågældende naturtyper og levesteder for de pågældende arter i deres naturlige udbredelsesområde - for så vidt angår områder, der er beliggende på begge sider af en eller flere af Fællesskabets indre grænser. Det følger nemlig af levestedsdirektivets artikel 1, litra e) og litra i), sammenholdt med artikel 2, stk. 1, at en naturtypes eller -arts gunstige bevaringsstatus skal vurderes i forhold til medlemsstaternes samlede område i Europa, hvor traktaten finder anvendelse. Henset til, at en medlemsstat ikke, når den udarbejder den nationale lokalitetsliste, er i stand til at have et præcist og detaljeret kendskab til lokalitetssituationen i de andre medlemsstater, kan den derfor ikke på egen hånd - heller ikke under henvisning til de økonomiske, sociale og kulturelle behov eller regionale og lokale særpræg - udelukke lokaliteter, der på nationalt niveau har en relevant økologisk interesse set ud fra bevaringsformålet uden at bringe virkeliggørelsen af dette formål i fare på fællesskabsniveau.

24. Det bemærkes særligt, at hvis medlemsstaterne ved valget og afgrænsningen af lokaliteterne, som skal optages på listen, der skal opstilles og sendes til Kommissionen i henhold til levestedsdirektivets artikel 4, stk. 1, kunne tage hensyn til de økonomiske, sociale og kulturelle behov, og de regionale og lokale særpræg, kunne Kommissionen ikke være sikker på, at den havde en udtømmende oversigt over lokaliteter, der kan udpeges som særlige bevaringsområder, til rådighed, og man ville risikere ikke

at opnå det formål, som de var oprettet med henblik på, nemlig et sammenhængende europæisk økologisk net.

25. Det forelagte spørgsmål må derfor besvares med, at levestedsdirektivets artikel 4, stk. 1, skal fortolkes således, at en medlemsstat ved valget og afgrænsningen af lokaliteter, som den skal foreslå Kommissionen som lokaliteter, der kan udpeges som lokaliteter af fællesskabsbetydning, ikke må tage hensyn til økonomiske, sociale og kulturelle behov, og til regionale og lokale særpræg, som nævnt i direktivets artikel 2, stk. 3."

Der er således ikke tvivl om, at den liste over lokaliteter, som medlemsstaterne under etape 1 skulle forelægge Kommissionen, skulle være udtømmende, og at medlemsstaterne ikke af økonomiske, sociale, kulturelle, regionale eller lokal hensyn kunne undlade at foreslå lokaliteter, der opfyldte kriterierne i bilag III.

Direktivet behandler ikke spørgsmålet om, hvorvidt der kan ske efterfølgende udvidelse af antallet af lokaliteter, efter at udpegningsproceduren i artikel 4 er afsluttet. For så vidt angår spørgsmålet om efterfølgende regulering fremgår alene af artikel 9, at Kommissionen i henhold til komitéproceduren i direktivets artikel 21 kan ophæve en lokalitets status som særligt bevaringsområde.

Hvis der er tale om en såkaldt prioriteret naturtype eller art (jf. definitionen i artikel 1 og markeringerne med * i direktivets bilag I og II), giver direktivets artikel 5 mulighed for, at Kommissionen i undtagelsestilfælde kan iværksætte en særlig samrådsprocedure med henblik på at få tilføjet den prioriterede naturtype eller art til en national liste.

Såfremt en medlemsstat har undladt at udpege en lokalitet, som burde have været udpeget i henhold til artikel 4, stk.1, jf. kriterierne i bilag III,

vil Kommissionen kunne anlægge traktatkrænkelssag i henhold til EF-traktatens artikel 226 med den begrundelse, at direktivet er mangelfuldt gennemført.

Der kan i denne forbindelse henvises til EF-Domstolens domme i sagerne C-67/99, Kommissionen mod Irland², C-71/99, Kommissionen mod Tyskland³ og C-220/99, Kommissionen mod Frankrig⁴.

I sidstnævnte sag havde Frankrig på tidspunktet for den begrundede udtalelse tilstillet Kommissionen en liste på 535 lokaliteter. På tidspunktet for sagsanlægget ved Domstolen var listen oppe på 672 lokaliteter, og på tidspunktet for den mundtlige forhandling i retssagen var den oppe på 1030 lokaliteter.

Domstolen fastslog, at Frankrig havde tilsidesat sine forpligtelser i henhold til direktivet og udbyggede i præmis 30-31 sin argumentation fra First Corporate Shipping-dommen:

"Det bemærkes, at selv om det fremgår af bestemmelserne i direktivets artikel 4, stk. 1, om den procedure der skal følges ved fastlæggelsen af lokaliteter, der kan udpeges som særlige bevaringsområder (SBVO), at medlemsstaterne råder over et vist skøn med hensyn til, hvilke lokaliteter der skal foreslås, forholder det sig ikke desto mindre således, at de, som anført af Kommissionen, skal udføre denne opgave under iagttagelse af de i direktivet fastlagte kriterier.

² Dom af 11. september 2001, Saml. 2001-I, side 5757.

³ Dom af 11. september 2001, Saml. 2001-I, side 5811.

⁴ Dom af 11. september 2001, Saml. 2001-I, side 5831.

Det bemærkes i denne forbindelse, at Kommissionen for at kunne opstille et udkast til en liste over lokaliteter af fællesskabsbetydning med henblik på at oprette et sammenhængende europæisk økologisk net af SBVO må have en udtømmende oversigt over valgte lokaliteter, der på nationalt niveau har en relevant økologisk interesse med hensyn til det formål, som tilsigtes ved levestedsdirektivet, nemlig bevaring af naturtyper samt vilde dyr og planter...."

EF-Domstolens konklusion i begge domme er således, at Kommissionen skal have en udtømmende oversigt. Det kan i denne forbindelse næppe antages, at det forhold, at medlemsstaten først på et senere tidspunkt er blevet klar over, at et område skulle have været udpeget, fritager medlemsstaten for ansvar - eller for pligten til at udpege det pågældende område.

2.2. Direktivets artikel 9 (senere ændring af udpegningen)

Habitatdirektivets artikel 9 bestemmer, at Kommissionen, efter komitéproceduren i artikel 21, regelmæssigt vurderer Natura 2000's bidrag til gennemførelse af målene i artikel 2 og 3.

I denne forbindelse kan ophævelse af en lokalitets status som særligt bevaringsområde komme på tale, hvis overvågningen efter artikel 11 viser, at den naturlige udvikling berettiger dertil. Medlemsstaterne foretager i henhold til artikel 11 den løbende overvågning af naturtyper og arters bevaringsstatus og tager især hensyn til prioriterede naturtyper og prioriterede arter.

Direktivet fastlægger ikke nærmere kriterier for, hvornår en lokalitets status som habitatområde kan ophæves. Som proceduren i artikel 9 er udformet, må udgangspunktet i praksis være, at medlemsstaterne, som

foretager den løbende overvågning, retter henvendelse til Kommissionen med anmodning om ophævelse. Det er herefter op til Kommissionen at vurdere, om der er grundlag for at gå videre med en sådan anmodning og iværksætte komitéproceduren i artikel 21.

Såvel medlemsstaternes som Kommissionens vurdering må således bygge på et skøn om, at den naturlige udvikling i et givet område har bevirket, at det pågældende område ikke længere indeholder de bevaringsværdige naturtyper og levesteder for arter omfattet af direktivets artikel 3, jf. bilag I og II.

Såfremt Kommissionen er uenig med medlemsstaten og derfor ikke vil iværksætte komitéproceduren, er der ikke yderligere, medlemsstaten kan gøre, bortset fra at overveje at tage spørgsmålet op politisk enten bilateralt overfor Kommissionen eller i Rådet.

Der foreligger ikke retspraksis fra EF-Domstolen om, hvilken skønsmargin medlemsstaterne har i forbindelse med ophævelse af udpegningen af et område.

Til inspiration kan henvises til den foreliggende retspraksis vedrørende fuglebeskyttelsesdirektivet (Rådets direktiv 79/409/EØF om beskyttelse af vilde fugle). Det bemærkes dog, at fuglebeskyttelsesdirektivet ikke indeholder en bestemmelse med en beslutningsprocedure svarende til artikel 9. I fuglebeskyttelsesdirektivet er det medlemsstaterne, der selv har kompetencen til at foretage udpegning m.v.

I dommen i sag C-57/89, Kommissionen mod Tyskland⁵, der vedrører udførelsen af anlægsarbejder i et fuglebeskyttelsesområdet, anfører

⁵ Dom af 28. februar 1991, Saml. 1991-I side 883.

Domstolen følgende om formindskelse af områder, der er udlagt som særlige beskyttelsesområder i præmis 20:

"Selv om medlemsstaterne har et vist skøn, når de i henhold til direktivets artikel 4, stk. 1, skal fastlægge de områder, der er bedst egnede til udlægning som særligt beskyttede områder, kan de derimod ikke råde over samme skøn, når de i henhold til direktivets artikel 4, stk. 4, ændrer eller formindsker sådanne områders areal, da de i deres erklæringer selv har anerkendt, at der i disse områder består de mest egnede levevilkår for de i direktivets bilag I opregnede arter. I modsat fald ville medlemsstaterne ensidigt kunne unddrage sig de forpligtelser, som direktivets artikel 4, stk. 4, pålægger dem med hensyn til særligt beskyttede områder".

Tyskland blev imidlertid frifundet på grund af de særlige konkrete omstændigheder i sagen.

Domstolen har senere præciseret sit synspunkt i sag C-44/95, Royal Society for the Protection of Birds⁶, om udlægning af et område som særligt bevaringsområde. I præmis 29 og 30 anføres følgende:

"29. Domstolen har i dom af 28. februar 1991 (sag C-57/89, Kommissionen mod Tyskland, Sml. I, s. 883, præmis 21 og 22; herefter "Leybucht-dige-dommen") fastslået, at medlemsstaterne i forbindelse med anvendelsen af fugledirektivets artikel 4, stk. 4, kun må formindske et SBO's areal, når der foreligger ganske særlige omstændigheder, såsom omstændigheder, der bunder i almene hensyn, som har forrang for det økologiske formål, der forfølges med direktivet. I denne sammenhæng kan imidlertid efter samme dom økonomiske hensyn ikke komme i betragtning.

⁶ Dom af 11. juli 1996, Saml. 1996-I side 3805.

30. I øvrigt fremgår det af præmis 19 i dommen om Santonã-vadeområdet, at i forbindelse med fugledirektivets artikel 4 i det hele taget kan økonomiske hensyn under ingen omstændigheder svare til et alment hensyn, som har forrang for det hensyn, som det med direktivet tilsigtede økologiske formål repræsenterer."

Da fuglebeskyttelsesdirektivet og habitatdirektivet forfølger formål af samme karakter, må man gå ud fra, at EF-Domstolen for så vidt angår habitatdirektivet vil lægge til grund, at skønsmarginen er tilsvarende begrænset, når der er tale om ophævelse af allerede foretagne udpegninger.

Habitatdirektivet indeholder ikke specifikke bestemmelser om, at en ophævelse af et områdes status som habitatområde skulle forudsætte udpegning af et erstatningsområde, jf. modsætningsvis artikel 6, stk. 4 om kompensationsforanstaltninger i forbindelse med gennemførelse af planer og projekter. Der synes heller ikke i øvrigt af direktivet at kunne udledes en sådan følgepligt.

Hvorvidt en given lokalitet skal udpeges må antages til enhver tid at afhænge af, om denne opfylder kriterierne i direktivets bilag III.

Hvis en medlemsstats overvågning efter artikel 11 måtte vise, at den foretagne udpegning ikke er tilstrækkelig til at opnå formålet med Natura 2000-nettet, jf. artikel 3, stk. 1, eller der opnås kendskab til (nye) væsentlige forekomster af arter eller naturtyper, må medlemsstaternes forpligtelser til at foretage supplerende udpegning vurderes efter artikel 4, stk. 1, jf., herom ovenfor under 2.1.

Ligeledes lægger hverken habitatdirektivets bestemmelser eller EF-Domstolens praksis op til, at der skulle være en sammenhæng mellem

supplerende udpegning og ophævelse af eksisterende habitatområders status. Supplerende udpegning kan således ikke antages at kunne begrunde ophævelse af eksisterende habitatområders beskyttelsesstatus.

2.3. Direktivets artikel 6 (forvaltning af habitatområderne)

2.3.1. Artikel 6, stk. 1 (bevaringsforanstaltninger for habitatområder)

Habitatdirektivets artikel 6, stk. 1 bestemmer, at for de særlige bevaringsområder iværksætter medlemsstaterne de nødvendige bevaringsforanstaltninger, hvilket i givet fald kan indebære hensigtsmæssige forvaltningsplaner, som er specifikke for lokaliteterne eller integreret i andre udviklingsplaner, samt de relevante retsakter, administrative bestemmelser eller aftaler, der opfylder de økologiske behov for naturtyperne i bilag I og de arter i bilag II, der findes på lokaliteterne.

Vedrørende artikel 6, stk. 1, fremgår det af Kommissionens vejledning om forvaltning af Natura 2000-områder (side 17), at medlemsstaterne skal iværksætte bevaringsforanstaltninger for alle habitatområderne. Disse foranstaltninger er positive og gælder for alle naturtyperne i bilag I og de arter i bilag II, der findes i områderne, undtagen dem, hvis forekomst ikke er betydelig i henhold til Natura 2000-standardskemaet.

Kommissionen anfører (side 18), at der foreligger en pligt for medlemsstaterne til at opnå et bestemt resultat, nemlig opfyldelse af direktivets generelle formål, som anført i direktivets artikel 2, stk. 1.

Videre anføres (side 18):

"Selv om direktivet ikke indeholder nogen definition på de "økologiske behov", viser formålet med og konteksten for artikel 6, stk. 1, at der menes alle de økologiske behov for abiotiske og biotiske faktorer, der er nødvendige for at sikre naturtyperne og arterne en gunstig bevaringsstatus, herunder også deres samspil med miljøet (luft, vand, jord, plantevækst osv.).

Disse behov er videnskabeligt baserede og kan kun defineres på et sag til sag-grundlag, alt efter naturtyperne i bilag I, arterne i bilag II og de områder, hvor de findes. Denne viden er en væsentlig forudsætning for, at der kan fastlægges bevaringsforanstaltninger på et sag til sag-grundlag."

Med hensyn til den form de nødvendige bevaringsforanstaltninger kan have, anfører Kommissionen (side 20):

"Der er tale om brede kategorier af foranstaltninger. Mange forskellige foranstaltninger kan anses for at tjene direktivets formål. I princippet menes der foranstaltninger, der har en positiv effekt, men i visse særlige tilfælde kan der også være tale om foranstaltninger, som ikke kræver indgreb. Det skal på den anden side heller ikke nødvendigvis være nye foranstaltninger, da allerede eksisterende foranstaltninger kan anses for tilstrækkelige, hvis de er hensigtsmæssige."

EF-Domstolen har endnu ikke haft anledning til at tage stilling til omfanget af medlemsstaternes forpligtelser i henhold til artikel 6, stk. 1.

I sag C-256/98, Kommissionen mod Frankrig⁷, bragte Kommissionen spørgsmålet på banen under retssagen og angreb, at der ikke i fransk ret fandtes udtrykkelige bestemmelser om, at de franske myndigheder for særlige bevaringsområder skulle anvende bevarings- og beskyttelses

⁷ Dom af 6. april 2000, Saml. 2000-I side 2487.

foranstaltninger i overensstemmelse med direktivets artikel 6, stk. 1 og 2.

Domstolen afviste af formelle grunde at behandle spørgsmålet, idet det hverken havde været fremført under traktatkrænkelserprocedurernes administrative fase eller i stævningen, men først under den mundtlige forhandling.

Generaladvokat Fennelly behandlede derimod spørgsmålet i sit forslag til afgørelse⁸. Det anføres i forslaget punkt 21.:

"Selv om Kommissionen ikke har bestridt, at Den Franske Republik har vedtaget forskellige bestemmelser, der vil kunne anvendes for at sikre, at de materielretlige bestemmelser i artikel 6, stk. 1, overholdes, er der dog ikke dermed efter min mening grundlag for at fastslå, "at der foreligger en generel retlig ramme, der giver en sikker hjemmel for, at direktivet anvendes fuldt ud på en tilstrækkelig klar og præcis måde". Den Franske Republik har navnlig ikke godtgjort, at disse regler "imødekommer de økologiske krav for de i bilag I nævnte naturlige levesteder og de i bilag II nævnte arter, der forekommer på lokaliteterne", eller at en af disse bestemmelser tager sigte på disse specielle levestedstyper eller arter. Den har heller ikke godtgjort, at disse retlige foranstaltninger kan sikre virkeliggørelsen af formålet med denne bestemmelse, således som dette er fastlagt i sjette betragtning til direktivet, når der ikke findes nogen generel bestemmelse, der til de nationale myndigheder stiller krav om, at de anvender dem på SBVO, og som nærmere angiver, hvorledes de skal anvendes. Som Domstolen i dommen Kommissionen mod Nederlandene har udtalt for så vidt angår fugledirektivet, indebærer en korrekt gennemførelse, "at direktiverne retligt og ikke blot faktisk anvendes fuldt ud"."

⁸ Forslag til afgørelse af 16. september 1999 i sag C-256/98.

I den af generaladvokaten nævnte dom i sag C-339/87, Kommissionen mod Nederlandene⁹, vedrørende gennemførelse af fuglebeskyttelsesdirektivet, anfører Domstolen i præmis 25 følgende:

"..Som fremhævet ovenfor kan den omstændighed, at en række aktiviteter, der er i strid med forbuddene i direktivet, ikke forekommer i en bestemt medlemsstat, ikke begrunde, at der ikke findes lovbestemmelser om disse aktiviteter. For at sikre, at direktiverne retligt og ikke blot faktisk anvendes fuldt ud, skal medlemsstaterne nemlig skabe en præcis lovramme for det område, der er tale om..."

På denne baggrund må det antages, at der fra medlemsstaternes side kræves positive foranstaltninger dvs. aktiv forvaltning, herunder at der etableres en præcis retlig ramme, som sikrer, at direktivets artikel 6, stk. 1, retligt og ikke blot faktisk anvendes fuldt ud.

Dette er også konsistent med EF-Domstolens generelle praksis vedrørende de krav, der stilles til medlemsstaternes gennemførelse af direktiver i national ret. Det afgørende er pligten til en nøjagtig gennemførelse af direktiverne, således at der tilvejebringes fuldstændig klarhed og sikkerhed med hensyn til retsstillingen, jf. bl.a. EF-Domstolens dom i sag 300/81, Kommissionen mod Italien¹⁰.

De nationale regler kan være så generelle, at de ikke har den klarhed og præcision, der kræves for fuldt ud at opfylde kravet om retssikkerhed,

⁹ Dom af 15. marts 1990, Saml 1990-I side 851.

¹⁰ Dom af 1. marts 1983, Saml. 1983 side 449.

jf. bl.a. EF-Domstolens dom i sag 291/84, Kommissionen mod Nederlandene¹¹.

Endelig kan en administrativ praksis, der lader sig ændre efter forvaltningens skøn herunder udstedelsen af cirkulærer, efter EF-Domstolens praksis ikke betragtes som en korrekt opfyldelse af den forpligtelse, der følger af direktivet, jf. bl.a. EF-Domstolens dom i sag C-221/94, Kommissionen mod Luxembourg¹².

Rækkevidden af medlemsstaternes pligt til aktiv forvaltning med henblik på iværksættelse af bevaringsforanstaltninger i henhold til habitatdirektivets artikel 6, stk. 1, er uafklaret.

Som nævnt bestemmer artikel 6, stk. 1, alene, at der skal være tale om "*de nødvendige bevaringsforanstaltninger*". Begrebet "*nødvendige*" må fortolkes i lyset af direktivets generelle formål.

Af habitatdirektivets artikel 2, stk. 2, fremgår, at de foranstaltninger, der træffes efter direktivet, tager sigte på at opretholde eller genoprette en gunstig bevaringsstatus for naturtyper samt vilde dyre- og plantearter af fællesskabsbetydning.

Af artikel 2, stk. 3, fremgår, at de foranstaltninger, der træffes efter direktivet tager hensyn til økonomiske, sociale og kulturelle behov og til regionale og lokale særpræg. Det er således ikke udelukket, at medlemsstaten, når den iværksætter bevaringsforanstaltninger i henhold til artikel 6, stk. 1, i et vist omfang tager f.eks. økonomiske hensyn i betragtning.

¹¹ Dom af 17. september 1987, Saml 1987 side 3483.

¹² Dom af 7. november 1996, Saml. 1996-I side 5669.

Medlemsstaternes forvaltning er også undergivet almindelige fællesskabsretlige principper, herunder proportionalitetsprincippet, jf. EF-traktatens artikel 5, stk. 3, der i praksis retter sig både til nationale- og fællesskabsmyndigheder. Medlemsstaternes pligt til at iværksætte bevaringsforanstaltninger i henhold til artikel 6, stk. 1, strækker sig således ikke ud over, hvad der må anses som proportionalt.

Sammenfattende kan det generelt konkluderes, at det afgørende for, om en medlemsstats gennemførelse er korrekt, vil være, om medlemsstaten har skabt den nødvendige præcise retlige ramme.

2.3.2. Artikel 6, stk. 2-3 (forstyrrelser, planer og projekter)

Af habitatdirektivets artikel 6, stk. 2, fremgår, at medlemsstaterne træffer "*passende foranstaltninger*" for at "*undgå forringelse*" af naturtyperne og levestederne for arterne i de særlige bevaringsområder samt "*forstyrrelser*" af de arter, for hvilke områderne er udpeget, for så vidt disse forstyrrelser har "*betydelige konsekvenser*" for direktivets målsætninger.

Af habitatdirektivets artikel 6, stk. 3, fremgår, at alle planer eller projekter, der ikke er direkte forbundet med eller nødvendige for lokalitetens forvaltning, men som i sig selv eller i forbindelse med andre planer eller projekter kan påvirke en sådan lokalitet væsentligt, vurderes med hensyn til deres virkninger på lokaliteten under hensyn til bevaringsmålsætningerne for denne.

På baggrund af konklusionerne af vurderingen af virkningerne på lokaliteten, og med forbehold af stk. 4, giver de kompetente nationale myndigheder først deres tilslutning til en plan eller et projekt, når de har

sikret sig, at den/det ikke skader lokalitetens integritet, og når de - hvis det anses for nødvendigt - har hørt offentligheden.

For så vidt angår artikel 6, stk. 2, bemærkes, at direktivet pålægger medlemsstaterne en forebyggelsespligt med hensyn til at undgå forringelser eller forstyrrelser for arter og naturtyper. Det afgørende for vurderingen af, hvornår en medlemsstat er forpligtet til at træffe foranstaltninger, må antages at være, om der foreligger en situation, aktivitet eller omstændighed, der er egnet til at forårsage sådan forstyrrelse eller forringelse, som kan have betydelige konsekvenser for direktivets målsætninger.

Kommissionen anfører i sin vejledning (side 24):

"Artiklen tager udgangspunkt i forebyggelsesprincippet: "Medlemsstaterne træffer passende foranstaltninger for at undgå forringelse (...) samt forstyrrelser..."

Disse foranstaltninger går videre end de forvaltningsforanstaltninger, der kræves til bevaring, eftersom disse allerede er omfattet af artikel 6, stk. 1. Ordene undgå og har betydelige konsekvenser understreger, at der er tale om forebyggende foranstaltninger. Det er ikke acceptabelt først at træffe foranstaltninger, når forringelsen eller forstyrrelserne allerede gør sig gældende ...

Denne bestemmelse bør fortolkes derhen, at medlemsstaterne er forpligtet til at træffe alle de passende foranstaltninger, som de med rimelighed kan forventes at træffe for at sikre, at der ikke indtræder betydelig forringelse eller forstyrrelse.

Anvendelsesområdet for dette stykke er bredere end stk. 3 og 4, som kun gælder planer og projekter, der kræver godkendelse ...

Artikel 6, stk. 2:

- *Gælder til **stadighed** i habitatområderne. Bestemmelsen kan vedrøre tidligere, nuværende eller fremtidige aktiviteter eller begivenheder. (Som eksempel kan nævnes udslip af giftige stoffer i et vådområde, hvor artikel 6, stk. 2, ville indebære, at alle forebyggende foranstaltninger skulle være taget for at undgå et sådant udslip, selv om stedet ligger langt fra vådområdet). Hvis en allerede eksisterende aktivitet i et habitatområde forårsager forringelse af naturtyper eller forstyrrelser af de arter, for hvilket området udpeget, skal aktiviteten omfattes af de nødvendige bevaringsforanstaltninger i artikel 6, stk. 1. Dette kan indebære, at de negative virkninger må bringes til ophør, enten ved at standse aktiviteten eller ved at træffe afhjælpende foranstaltninger. I denne forbindelse kan der blive tale om økonomisk compensation."*

Habitatdirektivets artikel 6, stk. 2, opererer ikke med en egentlig bagatelgrænse og må således også antages at omfatte aktiviteter, som ikke nødvendigvis kræver forudgående godkendelse, f.eks. landbrug og fiskeri. Bestemmelsen i artikel 6, stk. 2, gælder efter sin ordlyd både for tidligere, nuværende og fremtidige aktiviteter eller begivenheder.

En medlemsstat må således antages at være forpligtet til at træffe foranstaltninger også over for aktiviteter som skovdrift, almindelig landbrugsmæssig drift m.v. i habitatområderne, såfremt sådanne aktiviteter er egnede til at skabe forstyrrelse eller forringelse. Det er dog ikke en hvilken som helst påvirkning, der udløser en handlepligt for staten. Ef

ter artikel 6, stk. 2, er det en forudsætning, at forringelsen eller forstyrrelsen har "*betydelige*" konsekvenser.

Bestemmelsen er efter sin ordlyd geografisk afgrænset til de udpegede habitatområder. Det må dog antages, at også aktiviteter i tilstødende områder, som er egnede til at skabe betydelige forstyrrelser eller forringelser i habitatområdet, er omfattet. Bestemmelsen er endvidere afgrænset med hensyn til natur- og artstyper, idet den kun vedrører de naturtyper og arter, for hvilke områderne er udpeget.

EF-Domstolen har den 13. juni 2002 afsagt sin første dom, hvor en medlemsstat blev dømt for at have tilsidesat sine forpligtelser i henhold til artikel 6, stk. 2, i habitatdirektivet. Det var i sag C-117/00, Kommissionen mod Irland¹³, hvor det blev fastslået, at Irland ikke havde truffet de tilstrækkelige egnede foranstaltninger til at undgå, at levestederne i et særligt beskyttet område, som følge af overgræsning, blev forringet for de arter (fuglearten grouse), for hvilke det særlige beskyttede område var blevet udlagt.

Det er på det foreliggende grundlag ikke muligt at definere fuldstændigt præcist, hvilke konkrete tiltag det påhviler medlemsstaterne at foretage for at opfylde deres forpligtelser i henhold til artikel 6, stk. 2 korrekt. Men det må antages, at der ikke kun er tale om en pligt til at etablere områder, men også til at sørge for en effektiv beskyttelse af områderne. I den forbindelse er medlemsstaterne forpligtede til at sørge for at undgå væsentlige forringelser af levestederne eller forstyrrelse af de arter, for hvilke områderne er udlagt.

¹³ Dom af 13. juni 2002. Endnu ikke optrykt i Saml.

For så vidt angår habitatdirektivets artikel 6, stk. 3, bemærkes, at direktivet ikke indeholder nogen definition af det i artikel 6, stk. 3 omtalte begreb "*planer og projekter*".

Kommissionen anfører i sin vejledning side 31, at da direktivet ikke definerer "*plan*" eller "*projekt*", skal der tages behørigt hensyn til de generelle fortolkningsprincipper navnlig princippet om, at en given bestemmelse i EF-retten skal fortolkes på grundlag af dens ordlyd og formål og den sammenhæng, hvori den optræder.

Kommissionen anfører, at begreberne skal fortolkes bredt, idet den afgrænsende faktor i direktivet består i, om planen eller projektet kan påvirke et område væsentligt. Endvidere medfører det forhold, at artikel 6, stk. 2, også gælder for aktiviteter, der ikke er omfattet af artikel 6, stk. 3, og 4, at jo snævrere "*plan*" og "*projekt*" er defineret, jo mere begrænses mulighederne for at afveje bevaringsinteresser mod skadevoldende, ikke-bevaringsorienterede interesser. Dette kan medføre urimelige eller ulogiske resultater.

Kommissionen anfører i sin vejledning (side 33):

"Udtrykket "projekt" bør fortolkes bredt, så det omfatter både anlægsarbejder og andre indgreb i det naturlige miljø. Udtrykket "plan" har også en bred betydning, idet det omfatter arealanvendelsesplaner og sektorplaner eller -programmer, men ikke generelle politiske hensigtserklæringer. Planer og projekter, der enten i sig selv eller i forbindelse med andre planer og projekter vedrører bevaringsorienteret forvaltning af et område, er generelt ikke omfattet af bestemmelserne i artikel 6, stk. 3".

EF-Domstolen har ikke i sin praksis fastlagt en fortolkning heraf. Generaladvokat Fennelly anfører i punkt 33 i sit forslag til afgørelse i den ovenfor nævnte sag C-256/98:

"Når det gælder artikel 6, stk. 3, må udtrykket "plan" efter min mening fortolkes udvidende. De lokaliteter, der vil kunne blive berørt af sådanne planer, er pr. definition lokaliteter af fællesskabsbetydning, som omfattes af den beskyttelsesordning, der er indført i henhold til artikel 6, stk. 1 og 2. Det ville stride både mod de i artikel 6, stk. 3, anvendte ord ("alle planer eller projekter") og mod de beskyttelsesformål, der er tænkt på med udpegelsen af SBVO, at fortolke dette udtryk alt for strikte..."

Generaladvokaten anfører videre i punkt 34:

"Jeg mener ikke, at det kan have afgørende betydning, at udtrykket "plan" ikke findes i de relevante bestemmelser i fransk ret, eftersom det er klart, at der efter den franske lovgivning skal ske en vurdering af indvirkningen på lokaliteten af visse planer og navnlig af udviklingsarbejder og - projekter og af byplanlægningsdokumenter. Da jeg ikke med de oplysninger Domstolen har fået forlagt, med sikkerhed kan afgøre, om disse udtryk er tilstrækkelig vide til også at rumme den definition af udtrykket "plan", som jeg har foreslået ovenfor, er jeg nødt til at fastslå, at Kommissionen ikke har underbygget sine argumenter vedrørende dette klagepunkt".

For så vidt angår begrebet "projekter" kan til sammenligning henvises til EF-Domstolens dom i sag C-72/95, Kraaijeveld¹⁴, vedrørende VVM-direktivet (Rådets direktiv 85/337/EØF af 27. juni 1985 om vurdering af visse offentlige og private projekters indvirkning på miljøet). Dette di

¹⁴ Dom af 24. oktober 1996, Saml. 1996-I side 5403.

rektiv indeholder i modsætning til habitatdirektivet en specifik definition af begrebet "projekter", men ikke en definition af begrebet "ændring af projekter". Om fortolkningen af sidstnævnte begreb anførte Domstolen i præmis 39:

"Det er allerede nævnt i denne doms præmis 31, at direktivets anvendelsesområde er vidt og dets formål meget bredt. Dette formål vil blive bragt i fare, hvis betegnelsen "ændring af projekter" gør det muligt at unddrage visse arbejder eller anlæg fra forpligtelsen til at foretage en undersøgelse af indvirkninger, når disse arbejder eller anlæg på grund af deres art, størrelse eller beliggenhed kan have betydelige indvirkninger på miljøet".

Sammenfattende må det antages, at EF-Domstolen vil lægge en vid fortolkning af begrebet "planer og projekter" til grund.

Både artikel 6, stk. 2 og artikel 6, stk. 3, må antages at omfatte et vidt spektrum af aktiviteter, herunder også aktiviteter i det åbne land, som foregår i eller i tilknytning til et habitatområde.

Medlemsstaterne må antages at være forpligtede til henholdsvis at træffe passende foranstaltninger for at undgå forringelse eller forstyrrelse, henholdsvis foretage påvirkningsvurderinger for disse aktiviteter.

Hvorvidt eksempelvis løbende drift af landbrugsvirksomhed eller skovdrift vil kunne anses som et "projekt" i artikel 6, stk. 3's forstand må afhænge af, om denne virksomhed kan påvirke et habitatområde væsentligt. Det er ikke ud fra den foreliggende retspraksis muligt at afgrænse begrebet nærmere.

Der ligger ikke i bestemmelserne en tidsmæssig afgrænsning. For så vidt angår gennemførelse af aktiviteter i de udpegede områder, der var planlagt eller tilladt før direktivets ikrafttræden, bemærkes, at det i EF-traktaten artikel 10 indeholdte loyalitetsprincip, jf. artikel 26 i Wienerkonventionen om traktatretten, pålægger medlemsstaterne en forpligtelse til i god tro at opfylde enhver traktat.

Denne forpligtelse belyses af EF-Domstolens dom i sag C-129/96, *Inter-Environnement Wallonie*¹⁵, hvor EF-Domstolen fastslog, at medlemsstaterne, mens gennemførelsesfristen for et direktiv løber, skal afholde sig fra at træffe foranstaltninger, der kan bringe virkeliggørelsen af det i direktivet foreskrevne resultat i alvorlig fare.

Habitatdirektivet indeholder ikke regler om, hvilke nationale myndigheder der er forpligtet til i henhold til artikel 6 at foretage forvaltningen af habitatområderne. Dette er helt sædvanligt i EU-retten.

Ifølge EF-traktatens artikel 249 er et direktiv således med hensyn til det tilsigtede mål bindende for enhver medlemsstat, som det rettes til, men overlader det til de nationale myndigheder at bestemme form og midler for gennemførelsen.

Direktivet er altså rettet til medlemsstaten som sådan. Fællesskabslovgiver blander sig ikke i, hvilke specifikke myndigheder der er ansvarlige for gennemførelse og overholdelse af direktivets bestemmelser, blot dette sker. Der kan i denne forbindelse henvises til EF-Domstolens dom i sag 96/81, *Kommissionen mod Nederlandene*¹⁶. EF-Domstolen anførte her, at hver medlemsstat frit kan fordele kompetencen på nationalt plan,

¹⁵ Dom af 18. december 1997, Saml. 1997-I side 7411.

¹⁶ Dom af 25. maj 1982, Saml. 1982 side 1791.

som den finder det hensigtsmæssigt, og kan gennemføre et direktiv ved foranstaltninger, der træffes af de regionale eller lokale myndigheder. Der kan i samme retning henvises til EF-Domstolens dom i sag C-302/97, Konle¹⁷.

Det afgørende ud fra en EU-retlig betragtning er således, om der er fastsat de korrekte og tilstrækkelige gennemførelsesforanstaltninger til at sikre overholdelse af direktivet i national ret - ikke hvilke konkrete nationale myndigheder der er sat til at sikre dette.

En medlemsstat - her Danmark - har ved sin gennemførelse pligt til at sikre, at direktivet bliver omsat til juridisk bindende bestemmelser i national ret på alle forvaltningsområder af betydning for direktivet og for alle forvaltningsmyndigheder, som vil skulle forestå administrationen af direktivets bestemmelser.

2.3.3. Artikel 6, stk. 4 (kompensationsforanstaltninger)

Habitatdirektivets artikel 6, stk. 4 bestemmer, at hvis en plan eller et projekt, selv om virkningerne på lokaliteten vurderes negativt, alligevel skal gennemføres af bydende nødvendige hensyn til væsentlige samfundsinteresser, herunder af social eller økonomisk art, fordi der ikke findes nogen alternativ løsning, træffer medlemsstaten alle nødvendige kompensationsforanstaltninger for at sikre, at den globale sammenhæng i Natura 2000 beskyttes. Medlemsstaten underretter Kommissionen om, hvilke kompensationsforanstaltninger der træffes.

Hvis der er tale om en lokalitet med en prioriteret naturtype og/eller en prioriteret art, kan der alene henvises til hensynet til menneskers sund

¹⁷ Dom af 1. juni 1999, Saml. 1999-I side 3099.

hed og den offentlige sikkerhed eller væsentlige gavnlige virkninger på miljøet, eller, efter udtalelse fra Kommissionen, andre bydende nødvendige hensyn til væsentlige samfundsinteresser.

Kommissionen anfører i sin vejledning følgende om kompensationsforanstaltninger (side 45):

"Kompensationsforanstaltninger er foranstaltninger, der er specifikke for et projekt eller en plan, og som går ud over den normale gennemførelse af fugle- og habitatdirektivet. De tager sigte på at udligne den negative virkning fra et projekt og fuldt ud kompensere for de negative virkninger for den berørte naturtype eller art. Kompensationsforanstaltninger er "den sidste udvej". De anvendes kun, når de andre forholdsregler i direktivet er virkningsløse, og man ikke desto mindre har truffet beslutning om at overveje at gennemføre et projekt/en plan, der har negative virkninger på et Natura 2000-område."

Som artikel 6, stk. 4 er formuleret, er der tale om en undtagelsesbestemmelse, hvorefter der i enkelttilfælde kan ske fravigelse af direktivets krav. Bestemmelsen må derfor antages at skulle fortolkes snævert og indskrænkende. Fravigelse sker på betingelse af, at medlemsstaten træffer alle nødvendige kompensationsforanstaltninger.

Anvendelsen af kompensationsforanstaltninger kan ikke antages at være en generel mulighed, der står åben for medlemsstaterne i deres daglige administration af direktivet. De er en nødløsning for de særlige tilfælde, der er omfattet af artikel 6, stk. 4. Det kan derfor ikke antages, at iværksættelse af kompensationsforanstaltninger som f.eks. etablering af erstatningsbiotoper eller naturforbedrende foranstaltninger kan begrunde en lempeligere administration inden for de udpegede områder.

EF-Domstolen har ikke præciseret indholdet af medlemsstaternes forpligtelser i henhold til artikel 6, stk. 4.

2.4. Direktivets artikler 12-16 (beskyttelse af arter)

Habitatdirektivets artikler 12-16 omhandler beskyttelse af arter, uanset hvor de findes, altså også uden for de særlige habitatområder.

Direktivets artikel 12, stk. 1, fastsætter en generel pligt for medlemsstaterne til at træffe de nødvendige foranstaltninger til at indføre en streng beskyttelsesordning for de af bilag IV, litra a) omfattede dyrearter i deres naturlige udbredelsesområde.

Artikel 12 stk. 1, bestemmer, at der i national ret skal fastsættes forbud mod

- a) alle former for forsætlig indfangning eller drab af enheder af disse arter i naturen,
- b) forsætlig forstyrrelse af disse arter særligt i perioder hvor dyrene yngler, overvintrer eller vandrer,
- c) forsætlig ødelæggelse eller indsamling af æg og
- d) beskadigelse eller ødelæggelse af yngle- eller rasteområder.

Det bemærkes, at litra a)-c) alene omfatter forsætlige handlinger, mens litra d) omfatter enhver form for beskadigelse eller ødelæggelse.

Direktivets artikel 13, stk. 1, indeholder en pligt til at indføre en streng beskyttelsesordning for de af bilag IV litra b) omfattede plantearter svarende til artikel 12, stk. 1.

Direktivets artikel 16 bestemmer, at medlemsstaterne kan fravige artiklerne 12-15, hvis dette sker på baggrund af de i artikel 16, stk. 1 nævnte hensyn, og der ikke findes nogen anden brugbar løsning, og hvis fravigelsen ikke hindrer opretholdelse af den pågældende bestands bevaringsstatus i dens naturlige udbredelsesområde. Medlemsstaterne skal hvert år sende en rapport til Kommissionen om de foretagne fravigelser.

Det bemærkes, at hvor der i den danske sprogversion af direktivet i artikel 16 anvendes ordet "*brugbar*", anvendes der i den engelske version ordet "*satisfactory*". I den franske sprogversion anvendes ordet "*satisfaisante*", altså svarende til den engelske udgave. Tilsvarende anvendes i den tyske sprogversion ordet "*zufriedenstellende*". Der er således en gradsforskel i oversættelserne, hvor det parallelle ordvalg i den engelske, franske, tyske sprogversion nok må tillægges mere vægt end den danske formulering.

Af direktivet fremgår som nævnt, at der skal indføres en streng beskyttelsesordning med forbud mod beskadigelse eller ødelæggelse af yngle- eller rasteområder.

Arter, der er omfattet af bestemmelserne i direktivets afsnit om beskyttelse af arter (artikel 12-16), men ikke tillige af direktivets afsnit om bevaring af naturtyper og levesteder for arter (artikel 3-11), skal vurderes ud fra de krav, der stilles til beskyttelse i artikel 12-16.

Afgørende for, om medlemsstaten har opfyldt sine forpligtelser i relation til både beskyttelse af dyrearter (artikel 12), og plantearter (artikel

13), er således, om medlemsstaten har truffet de nødvendige foranstaltninger til at indføre en streng beskyttelsesordning, hvorved de i direktivet opstillede forbud respekteres.

Det bemærkes i denne forbindelse, at medlemsstaternes forpligtelser i henhold til artikel 12 og 13 er mere specifikke og konkretiserbare end medlemsstaternes forpligtelser i henhold til direktivets artikel 6.

På baggrund af direktivets systematik og ordlyd, herunder særligt mulighederne i artikel 16 for fravigelse af forbuddene, må det antages, at medlemsstaterne har større skønsbeføjelser ved administrationen af beskyttelsen af dyre- og plantearter, der er omfattet af artikel 12 og 13, men som der ikke tillige er udpeget særlige habitatområder for. Dette understøttes af, at Kommissionen ikke skal godkende de af medlemsstaterne i henhold til artikel 16 foretagne fravigelser. Det afgørende er dog fortsat, at der indføres en "*streng beskyttelsesordning*".

For så vidt angår vurderingen af, om en medlemsstat har gennemført bestemmelserne korrekt i national ret, gør de samme betragtninger sig gældende som anført ovenfor under 2.3.1. vedrørende artikel 6. Det må således antages, at der i national ret skal være skabt den fornødne retlige ramme, der giver sikkerhed for, at direktivet anvendes fuldt ud på en tilstrækkelig klar og præcis måde.

EF-Domstolen har hidtil kun i en enkelt nyere dom i sag C-103/00, Kommissionen mod Grækenland¹⁸ taget stilling til fortolkningen af artikel 12, stk.1, litra b) og d), herunder hvad der skal til, for at en national foranstaltning er tilstrækkelig for at kunne anses for en "*streng beskyttelsesordning*" i direktivets forstand.

¹⁸ Dom af 30. januar 2002. Endnu ikke optrykt i Saml.

Sagen drejede sig om havskildpadden *Caretta caretta*, der primært yngler i enkelte bugter på øen Zakhyntos. Kommissionen foretog efter henvendelser fra NGO'er i 1998 og 1999 kontrolbesøg på øen og konstaterede, at beskyttelsesforanstaltningerne ikke var tilstrækkelige, idet der bl.a. ikke var overvågning og afmærkning af de relevante ynglestrande, der var vandcykler og både i havområdet, der var parasoller og liggestole, der var ulovlige installationer på strandene, og der kørte også knallerter rundt på nogle af strandene.

Den græske regering havde løbende siden 1980 vedtaget forskellige foranstaltninger til beskyttelse af skildpadden på øen. I december 1999 vedtoges et præsidentdekret, der efter græsk opfattelse indførte en streng beskyttelsesordning for skildpadden.

Dette dekret indgik dog ikke i Domstolens vurdering, idet det først blev vedtaget efter udløbet af svarfristen for den begrundede udtalelse under den administrative del af traktatkrænkelingsproceduren.

EF-Domstolen fastslog, at Grækenland ikke inden for direktivets gennemførelsesfrist havde vedtaget en retlig ramme, der kunne sikre en streng beskyttelse af havskildpadden mod forsætlig forstyrrelse i perioder, hvor dyrene yngler, samt mod beskadigelse eller ødelæggelse af deres yngleområder. Domstolen anførte i denne forbindelse i præmis 29:

"....Det skal endvidere bemærkes, at den græske regering - efter at den af Domstolen var blevet opfordret til at præcisere, hvilke særlige bestemmelser i dens retsorden der var i kraft den 14. august 1999, og som den fandt kunne opfylde kravene i direktivets artikel 12, stk. 1, litra b) og d), og gengive deres ordlyd - har nøjedes med at opregne en række love og ad

ministrative bestemmelser uden at nævne nogen særlig bestemmelse, der kan opfylde de nævnte krav".

EF-Domstolen gik også ind i en konkret vurdering af de græske foranstaltninger med henblik på beskyttelse af skildpaddearten. Domstolen anførte bl.a. i præmis 35-38:

"35. Det fremgår af sagens akter, at det var forbudt at køre på knallert på strandene, hvor skildpadderne yngler, på det tidspunkt, hvor Kommissionens tjenestegrene konstaterede, at det skete, og at der var opstillet skilte, der gjorde opmærksom på skildpaddereder på disse strande. Med hensyn til havområdet ved Gerakas og Dafni var dette område blevet klassificeret som absolut beskyttelsesområde og var blevet afmærket på en særlig måde.

36. Det følger heraf, at det forhold, at der kørte knallerter rundt på sandstranden øst for Laganas og tilstedeværelsen af vandcykler og små både i havområdet ved Gerakas og Dafni udgør forsætlige forstyrrelser af de pågældende art i perioder, hvor dyrene yngler, i den forstand, hvori udtrykket er anvendt i direktivets artikel 12, stk. 1, litra b).

37. Ydermere er der ikke tale om enkeltstående handlinger. Med hensyn til knallertkørslen på strandene, hvor skildpadderne yngler, følger dette af, at den græske regering har bekræftet, at natteovervågningen af Laganasstrandens østlige del på det pågældende tidspunkt var særligt svær at sikre på grund af strandens størrelse, de mange steder, man kunne få adgang til stranden, og det lille antal opsynsmænd. Med hensyn til det forhold, at der var både i det pågældende havområde, skal det understreges, at dette - som anført i denne doms præmis 8 og 13 - blev konstateret ved to besøg på Zakynthos af Kommissionens tjenestegrene.

38. Endelig er der ikke tvivl om, at det forhold, at der er installationer på en strand, hvor skildpadderne yngler, som stranden Dafni, kan medføre en beskadigelse eller en ødelæggelse af yngleområdet, som anført i direktivets artikel 12, stk. 1, litra d)."

Domstolen fastslog således, at Grækenland havde tilsidesat sine forpligtelser i henhold til såvel artikel 12, stk. 1, litra b) som artikel 12, stk. 1, litra d).

Det følger af dommen, at der kræves en fast retlig ramme, og at der formentlig tillige kræves en specifik regulering fra medlemsstaternes side med henblik på fastlæggelse af forbuddene i henhold til artikel 12, stk. 1, litra b) og d).

Endvidere må det kunne udledes, at der ved vurderingen af, om en medlemsstat overholder sine forpligtelser i henhold til artikel 12, stk. 1, litra b) og d), vil indgå en konkret vurdering af, hvordan de faktiske forhold ser ud i praksis. Det er således ikke tilstrækkeligt, at medlemsstaterne har iværksat de nødvendige regler på nationalt plan, hvis der ikke gøres noget for at sikre, at disse regler håndhæves.

For så vidt angår habitatdirektivets artikel 16, er der tale om en undtagelse, der giver mulighed for fravigelse af direktivets forbudsregler. Bestemmelsen må som andre undtagelsesbestemmelser antages at skulle fortolkes snævert og indskrænkende. Som undtagelsesbestemmelse kan administrationen ikke tilrettelægges på grundlag heraf. Der er tale om en løsningsmulighed for medlemsstaten i tilfælde, hvor der ifølge artikel 16's ordlyd, ikke findes nogen anden tilfredsstillende løsning.

Artikel 16 angiver alene de hensyn, der kan begrunde fravigelse af reglerne i artikel 12-15. Det må således antages at være op til medlemsstaterne selv at skønne, hvorledes de bedst tilrettelægger deres administration med henblik på overholdelse af direktivets krav.

I modsætning til artikel 6 angiver artikel 16 ikke, at medlemsstaterne skal træffe kompensationsforanstaltninger, eller hvilke foranstaltninger der i givet fald skulle være tale om. Direktivets artikler 12-16 omhandler således ikke spørgsmålet om eventuel etablering af erstatningsbiotoper for arter, der ikke er udpeget områder for.

En fremgangsmåde, hvorved der ved fravigelser i stedet etableres erstatningsbiotoper, kan således næppe i sig selv begrunde en smidig eller lempelig praksis i forbindelse med administrationen af direktivet.

Det er dog muligt, at det forhold, at der etableres en erstatningsbiotop, vil kunne indgå i den samlede vurdering af, om en medlemsstats konkrete fravigelse på baggrund af artikel 16 kan anses for retmæssig.

3. Sammenfatning

På baggrund af gennemgangen ovenfor i afsnit 2 kan det sammenfattende konkluderes, at habitatdirektivet må antages at pålægge EU's medlemsstater ganske vidtrækkende forpligtelser i relation til opnåelse af direktivets formål om at bevare naturtyperne samt de vilde dyr og planter, herunder opretholdelse eller genopretning af en gunstig bevaringsstatus for disse.

Artikel 4, stk. 1 forpligter medlemsstaterne til at foretage en udtømmende udpegning af særlige bevaringsområder på dens område, og forelægge Kommissionen en udtømmende liste herover.

Artikel 9 om ændring af allerede foretagne udpegninger må antages at indeholde et begrænset skøn for medlemsstaterne.

Gennemførelse af artikel 6, stk. 1 indebærer en forpligtelse for medlemsstaterne til at skabe en præcis retlig ramme og formentlig også en pligt til aktiv forvaltning.

Direktivets artikel 6, stk. 2 og 3, må antages i praksis at omfatte en lang række aktiviteter, der er egnede til at påvirke de udpegede bevaringsområder. Det i artikel 6, stk. 3 anvendte begreb "*planer og projekter*" må antages at skulle fortolkes bredt.

De i direktivets artikel 6, stk. 4 omhandlede kompensationsforanstaltninger tager sigte på særlige undtagelsessituationer og kan ikke danne grundlag for den daglige forvaltning af direktivet.

Direktivets artikler 12 og 13 forpligter medlemsstaterne til at indføre strenge beskyttelsesordninger for de omhandlede dyre- og plantearter. Der kræves en præcis retlig ramme og formentlig også ganske specifikke bestemmelser, der tager sigte på de enkelte arter.

Artikel 16 er en undtagelsesbestemmelse, der som sådan ikke kan danne grundlag for den daglige administration.

Artiklerne 12-16 må dog antages at give medlemsstaterne videre skønsbeføjelser i deres administration, end hvad der er tilfældet for så vidt angår de udpegede særlige bevaringsområder.

Med venlig hilsen

Kammeradvokaten

v/ K. Hagel-Sørensen

Bilag II.

Foreløbig vurdering fra Skov- og Naturstyrelsen af 19. august 2002 af Kammeradvokatens udkast til en udtalelse. 4 sider.

Til direktøren og vicedirektørerne

SKOV- OG NATURSTYRELSEN

Hav- og Habitatkontoret

J.nr. SN 2001-8625/42-0015

Ref. LAR

Kammeradvokatens udtalelse om implementering af habitatdirektivet i dansk ret.

Den 19. august 2002

Til direktionens orientering leveres her nogle foreløbige vurderinger af Kammeradvokatens udtalelse af 15. august 2002 om den danske implementering af habitatdirektivet, som direktionen har modtaget i kopi.

Kammeradvokatens udtalelse rummer en række væsentlige konklusioner, som ikke er overraskende i lyset af de senere års stigende forståelse af habitatdirektivets rækkevidde, men som efterlader et indtryk af en mangelfuld dansk retlig implementering, selvom Kammeradvokaten kun i begrænset omfang i detaljer analyserer den danske lovgivning.

De væsentligste fremadrettede konklusioner kan summeres op som følger

1. Forpligtelsen til i fremtiden at udpege områder (art. 3-5).

Kammeradvokaten (KA) konkluderer, at det må antages, at medlemslandet til enhver tid skal udpege områder, der lever op til kriterierne for udpegning, uanset at medlemslandet først på et senere tidspunkt bliver opmærksom på, at området skulle have været udpeget, og hvis den gældende udpegning ikke er tilstrækkelig til at opnå formålet med Natura 2000-netværket, hvis det bl.a. viser sig på baggrund af overvågningen efter artikel 11. KA er opmærksom på, at Kommissionen har accepteret, at det ikke er nødvendigt at udpege alle områder, men henviser til, at Domstolen ikke har taget stilling til, om denne procedure er i overensstemmelse med direktivet.

Kommentar: Kammeradvokatens konklusion betyder, at udpegning af nye habitatområder kan komme på tale i fremtiden, hvis der kommer nye oplysninger, som måtte begrunde det af hen-

syn til at sikre arten eller naturtypen i landet (f.eks. om tilbagegang i areal eller bestande el.lign.). Det giver mening i relation til direktivets overordnede formål.

2. Forpligtelsen til aktiv forvaltning (art. 6.1)

KA konkluderer, at det må antages, at der på baggrund af artikel 6.1 kræves "positive foranstaltninger" i habitatområderne, dvs. aktiv forvaltning, men at der i et vist omfang kan tages hensyn til økonomiske, sociale og kulturelle behov, jf. art. 2.3 og indenfor rammerne af proportionalitetsprincippet. KA understreger, at forvaltningen skal ske på baggrund af en præcis, retlig ramme, som det er tvivlsomt om er tilstede i dansk lovgivning i dag.

Kommentar: KA's konklusioner understøtter, at arbejdet med at sikre et system for udarbejdelse af bevaringsmålsætninger for områderne med retligt ophæng er en forudsætning for implementering af direktivet.

3. Forpligtelsen til at beskytte Natura 2000-områder mod forringelser og forstyrrelser (art. 6.2)

KA konkluderer, at artikel 6.2 om at undgå forringelser og forstyrrelser i områderne pålægger medlemslandene en forebyggelsespligt, som forudsætter, at der træffes de nødvendige foranstaltninger for at undgå forringelser eller betydelige forstyrrelser¹. Det afgørende punkt i KA's opfattelse af forpligtelserne er, at bestemmelsen både gælder hidtidige, nuværende og fremtidige aktiviteter og begivenheder. Forpligtelsen retter sig således også mod forringelser og forstyrrelser som følge af igangværende aktiviteter, f.eks. landbrugs- og skovbrugsdrift, hvilket bl.a. begrundes i en ny dom fra EU-domstolen om overgræsning i et irsk fuglebeskyttelsesområde. Forpligtelsen tillader heller ikke, at der gives tilladelse til aktiviteter, der er i modstrid med direktivets målsætninger eller bestemmelser, selvom disse aktiviteter måtte være baseret på en allerede givet tilladelse el.lign.

Kommentar: Denne fortolkning er langt mere vidtgående, end vi hidtil har lagt til grund i DK. Det har hidtil været dansk opfattelse, at igangværende, lovlige aktiviteter, (hvilket i dansk ret inkluderer aktiviteter, der er givet tilladelse til, men som ikke nødvendigvis er sat i gang, jf. § 5 i bkg. 782), er undtaget fra kravet om, at medlemslandene skal træffe passende foranstaltninger for at undgå forringelser eller forstyrrelser. Det har endvidere hidtil været opfattelsen, at skulle der gribes ind over for igangværende aktiviteter, henhørte det under den aktive

¹ KA har s. 26 en misforståelse af artikel 6.2, da det fortolkes, at handlepligt for staten kun udløses, hvis der er tale om betydelige konsekvenser i form af forringelse eller forstyrrelse. Efter ordlyden i artikel 6.2 gælder denne "graduering" af grundlaget for handlepligt alene forstyrrelser.

forvaltning i artikel 6.1, hvilket SNS har argumenteret for vidt og bredt, senest i forbindelse med udpegnen af supplerende områder.

Retligt skulle disse forpligtelser i princippet have været implementeret i dansk lovgivning i 1994. En af de mest åbenlyse og erkendte mangler er i relation til driftsændringer i skov, hvor KA's konklusioner efter 9. kontors opfattelse understreger behovet for i forbindelse med den aktuelle ændring af skovloven at få rettet op på de retlige mangler i relation til bl.a. habitatområderne.

4. Krav om konsekvensvurdering af planer og projekter (art. 6.3)

KA's konklusioner er ikke så klare på dette punkt, bl.a. fordi der ikke foreligger domstolsafgørelser. Det udelukkes dog ikke, at kravet om konsekvensvurderinger kan omfatte ændringer i lovlige, igangværende aktiviteter, hvilket synes at være en naturlig konsekvens af konklusionerne under pkt. 3.

5. Fravigelse af beskyttelsen (art. 6.4)

KA konkluderer, at fravigelse af beskyttelsen i Natura 2000-områder er "en sidste udvej", hvilket svarer til den danske fortolkning, som dog ikke hidtil har taget højde for den udvidede fortolkning i relation til igangværende aktiviteter.

6. Den strenge, generelle beskyttelse (art. 12 – 16)

KA konkluderer, at medlemslandenes forpligtelser er mere specifikke og konkretiserbare en forpligtelserne i habitatområderne, og at det må antages, at medlemslandene har en større skønsbeføjelse end ved administrationen efter art. 12-16. KA understøtter dette med, at Kommissionen ikke som ved artikel 6-fravigelser skal godkende evt. fravigelser². Forbudene i art. 12, herunder mod beskadigelse og ødelæggelse af yngle- og rasteområder, forudsætter under alle omstændigheder en præcis, retlig ramme. Desuden konkluderer KA, at det ikke er tilstrækkeligt med præcis lovgivning, den skal også følges op af en specifik regulering m.h.p. at håndhæve forbudene.

Kommentar: 9. kontor har vanskeligt ved at se, at der skulle være større skønsbeføjelser i administrationen af de rigide bestemmelser i art. 12/16 end ved art. 6, og det er tvivlsomt, om Kommissionen deler denne opfattelse.

² Det må bero på en misforståelse. Kommissionen skal ikke godkende evt. fravigelser. I de tilfælde, hvor der overvejes fravigelser i områder med prioriterede arter eller naturtyper med henvisning til andre hensyn end dem, der fremgår af art. 6.4., andet afsnit, skal Kommissionen forelægges sagen til udtalelse (men ikke godkendelse).

KA forholder sig ikke til den konkrete danske implementering af art. 12/16, men SNS har allerede i forbindelse med notat bilagt ministerens besvarelse af spm. 250-258 identificeret visse mangler. Kammeradvokaten havde SNS' notat til gennemsyn inden besvarelsen og havde ikke bemærkninger hertil.

Den videre proces

Med udgangspunkt i KA's konklusioner må det konstateres, at der er væsentlige retlige mangler i den danske lovgivning, ikke mindst i forhold til igangværende aktiviteter i og omkring habitatområderne, som i dag slet ikke er reguleret i overensstemmelse med direktivet.

Desuden kan KA's konklusioner få afgørende betydning for indholdet af den naturplanlægning, som er under drøftelse i SNS på baggrund af ministerens naturredegørelse. En meget stor del af naturplanlægningen og målsætninger/handlinger på baggrund heraf var netop tænkt at skulle tage højde for påvirkninger fra eksisterende aktiviteter, som angiveligt nu forudsætter en egentlig regulering/handlepligt.

9. kontor ønsker derfor snarest en drøftelse med direktionen om det videre arbejde med implementeringen af forpligtelserne.

Det indstilles, at direktionen i relation til styrelsens øvrige arbejde med relationer til forpligtelserne efter habitatdirektivet, bl.a. de kommende ændringer af skovloven, sikrer, at der vil være mulighed for at forbedre implementeringen af direktivet. Til direktionens orientering vedlægges 9. kontors helt foreløbige overvejelser om mulige scenarier for ændringer i skovloven, som er et oplæg til drøftelse internt i huset.

Anton Beck

Lars Rudfeld

Bilag III.

Professor Peter Pags udtalelse af 12. december 2002, vedr.
Høringskommentar til udkast til revision af bekendtgørelse 782, 1998 om
Internationale naturbeskyttelsesområder. 4 sider.

Skov- og Naturstyrelsen
att. Anton Beck
Haraldsgade 53
2100 Kbh. Ø

12. december 2002

Vedr.: Høringskommentar til udkast til revision af bkg 782, 1998 om internationale naturbeskyttelsesområder

Efter at have studeret det af Skov- og Naturstyrelsen fremsendte udkast til revision af bekendtgørelse nr. 782 af 1. november 1998 om afgrænsning og administration af internationale naturbeskyttelsesområder, finder jeg anledning til at fremkomme med et mere omfattende høringssvar.

Ifølge høringsskrivelsen er revisionen af bekendtgørelsen motiveret af to hensyn, nemlig dels ønske om regelforenkling, hvorefter beslutningskompetencen lægges ud til kommuner og amter og dels behovet for udpegning af supplerende internationale naturbeskyttelsesområder foranlediget af kritik fra Kommissionen af den første udpegning. Det fremgår endvidere af de på internettet tilgængelige bilag fra Folketingets Miljø- og Planlægningsudvalg, at såvel Folketinget som Miljøministeren har forudsat, at den reviderede bekendtgørelse lever fuldt op til de forpligtelser, EU har fastsat med direktiv 79/409 om beskyttelse af vilde fugle (fuglebeskyttelsesdirektivet) og direktiv 92/43 om beskyttelse af vilde dyr og planter og deres naturlige levesteder (habitatdirektivet).

Set i dette lys giver det fremsendte udkast anledning til betydelig undren. Det giver indtryk af, at Skov- og Naturstyrelsen enten ikke er bekendt med - eller har valgt at se bort fra - EF-domstolens mange domme om fuglebeskyttelses- og habitatdirektivet, ligesom der er set bort fra Kommissionens officielle fortolkning af habitatdirektivets artikel 6 (udgivet for knap to år siden). Endelig giver høringsudkastet indtryk af, at Skov- og Naturstyrelsen tilsyneladende er ubekendt med et større responsum, jeg udarbejdede i januar 2000 for Naturrådet om den danske gennemførelse af EU's krav om beskyttelse af de internationale naturbeskyttelsesområder. Jeg er lidt uforstående herfor, da responsumet blev fremsendt til Wilhelm-udvalget, men vedlægger til orientering kopi heraf.

Da både Folketing og Miljøministeren klart har tilkendegivet, at EU's krav skal overholdes, har jeg valgt at fremkomme med et lidt mere fyldigt høringssvar, men vil herudover henvise til Kammeradvokatens notat af 28/11 2002 samt mit eget responsum.

1. Bekendtgørelsesudkastets regler modsvarer ikke de generelle krav til beskyttelse af udpegede lokaliteter fastsat i habitatdirektivets artikel 6(2). Som Kammeradvokaten anfører i notat af 28/11, må artikel 6(2) forstås således, at den også kræver beskyttelse mod aktiviteter, der ikke kræver tilladelse, og at der ikke gælder nogen bagatelgrænse for sådanne aktiviteter. Denne udlægning svarer ligeledes til Kommissionens opfattelse og må anses autoritativt fastslået med EF-domstolens dom fra juni i år (C 117/00) vedrørende fåregræsning. Det fremsendte høringsudkast indeholder imidlertid ingen regler om beskyttelse mod aktiviteter, der ikke kræver tilladelse. Da eksempelvis spredning af gylle sker uden forudgående tilladelse, har denne ændring også væsentlig praktisk betydning for beskyttelsen. Til undskyldning herfor kan dog anføres, at en sådan ændring vil kræve lovændring og tillige en mere principiel ændring af, hvem der forpligtes, jf. nærmere ndf. under pkt. 3 og 10.
2. Bekendtgørelsesudkastets regler modsvarer ikke kravet i artikel 6(2), hvorefter udpegede lokaliteter også om fornødent skal beskyttes mod den *hidtidige anvendelse*. Som ligeledes anført af Kammeradvokaten i det ovf. omtalte notat, følger en sådan forpligtelse faktisk direkte af ordlyden, men de danske myndigheder har hidtil afvist en sådan udlægning. Efter at EF-domstolen i den ovennævnte dom om fåregræsning har fastslået, at beskyttelsen efter artikel 6(2) om fornødent også omfatter beskyttelse mod den hidtidige rådighed over lokaliteten, må det være udelukket, at opretholde Skov- og Naturstyrelsens særlige udlægning af reglen. Igen må det dog medgives, at en sådan ændring vil kræve en lovændring og ikke alene kan ske via bekendtgørelse.
3. De to første indvendinger fører i sig selv til, at det ikke er tilstrækkeligt alene at forpligte myndighederne med bekendtgørelsen. Dette skyldes, at myndighederne kun bliver involveret, hvis en aktivitet skal godkendes eller anmeldes, og da der som anført af Kammeradvokaten ikke gælder en bagatelgrænse, må *alle* borgere og myndigheder naturligvis forpligtes af reglerne. Som konsekvens heraf skal overtrædelse af den krævede beskyttelse strafsanktioneres, hvilket ikke har været muligt efter de hidtidige regler og ej heller vil være muligt efter det fremsendte udkast til ændring. At der er krav om, at beskyttelsen skal forpligte alle borgere bekræftes yderligere af en helt ny dom fra EF-domstolen, hvor det synes forudsat, at borgerne skal forpligtes direkte af de nationale gennemførelsesforanstaltninger (C 324/01).
4. Ved gennemførelse af beskyttelsen efter habitatdirektivets artikel 6(2) skal man være opmærksom på, at den danske version af direktivet tilsyneladende indeholder en oversættelsesfejl. Udtrykket “in so far as such disturbance could be significant...” i den danske version er blevet til “for så vidt disse forstyrrelser har betydelige konsekvenser”. Som det ses er “could be” blevet til “har, hvilket giver et snævrere område for beskyttelsen. Da Kommissionen i sin udlægning lægger vægt på udtrykket “could be” også omfatter *mulige* væsentlige virkninger, bør der tages højde herfor ved den danske gennemførelse af habitatdirektivets artikel 6(2).
5. Hverken den nuværende bekendtgørelse eller det fremsendte udkast opfylder kravet til beskyttelse efter habitatdirektivets artikel 6(3) i relation til projekter og planer. Som Kammeradvokaten anfører i notatet, fortolkes de to begreber bredt, hvilket bekræftes af EF-domstolens dom i C 256/98. Den modsvarende regel i bekendtgørelsesudkastets § 4 svarer ikke til denne brede udlægning, men er begrænset til 24 tilfælde, hvor der efter miljøreglerne kræves tilladelse. I forhold til direktivets krav er dette utilstrækkelig af flere grunde. For det første er der ud over de 24 anførte tilfælde en række andre tilfælde, hvor der efter lovgivningen kræves forudgående anmeldelse eller tilladelse til en aktivitet. Som eksempel kan nævnes byggetilladelser og kabellægning efter stærkstrømsloven. For det andet skal projektbegrebet i direktivet ifølge EF-domstolen fortolkes på linie

med definitionen af projekt i VVM-direktivet. Dette indebærer, at projekter også kan omfatte eksempelvis skovrejsning eller spredning af gylle på en mark, hvor der ikke tidligere var spredt gylle, fordi sådanne aktiviteter kan medføre væsentlige ændringer af det naturlige miljø - hvilket ligeledes antages i Kammeradvokatens notat (s. 24). Hertil kommer, at der med EU's direktiv 2001/42 om vurdering af planer og programmers indvirkning på miljøet er fastsat en definition af planer, der må forventes anvendt analogt på begrebet "planer" i habitatdirektivets artikel 6(3). Som følge heraf vil ikke alene fysisk planlægning, men også spildevands- og affaldsplanlægning formentlig skulle være omfattet. Det anførte begrundes, at anvendelsesområdet for reglerne om forudgående vurdering af projekter og planer udvides.

6. Det er imidlertid ikke kun det *saglige* anvendelsesområde, der er for snævert i de danske regler og det fremsendte udkast. Også det *geografiske* anvendelsesområde er for snævert, da høringsudkastet forudsætter, at beskyttelsen i forhold til planer, kun omfatter planer *indenfor* det udpegede område. Det fremgår imidlertid klart af direktivets ordlyd, at beskyttelsen efter artikel 6(3) også gælder aktiviteter *udenfor* den udpegede lokalitet, hvis disse kan medføre væsentlig påvirkning, hvilket ligeledes fremgår af Kammeradvokatens notat.
7. Heller ikke kriterierne for, hvornår et projekt skal undergives vurdering af virkning på lokaliteten, lever op til habitatdirektivets artikel 6(3). Efter bekendtgørelsesudkastets § 4 sammenholdt med § 6, stk. 3 kan tilladelse meddeles, når blot det af afgørelsen fremgår, at projektet ikke indebærer en væsentlig forringelse af den udpegede lokalitet. Dette er ikke direktivets system, hvilket er tydeliggjort af Kommissionen i den grafiske fremstilling af fremgangsmåden efter habitatdirektivets artikel 6(3) og (4) (vedlagt). Efter direktivet skal der først foretages en screening, hvor der tages stilling til, om det kan udelukkes at projektet påvirker lokaliteten - idet det ikke spiller en rolle, om påvirkningen er positiv eller negativ. Når man frem til, at en sådan påvirkning er mulig, skal der gennemføres en undersøgelse af virkningen på hver enkelt art og naturtype. På grundlag af denne undersøgelse afgøres herefter, om projektet kan have væsentlig negativ virkning. Denne rækkefølge, som i praksis volder de lokale myndigheder store problemer, bør fremgå af bekendtgørelsen.
8. Overtrædelse af de i bekendtgørelsesudkastet fastsatte krav til beskyttelse er ikke sanktioneret på nogen måde. Den manglende sanktionering af beskyttelsen er formentlig i sig selv i strid med EU-retten. Dels viser EF-domstolens praksis, at medlemsstaterne skal indføre passende sanktioner mod EU-regler for at sikre efterlevelse, hvilket ikke er opfyldt, når der ikke er nogen sanktion. Og dels viser EF-domstolens praksis, at EU's regler skal sanktioneres på samme måde som tilsvarende nationale regler, hvilket heller ikke er opfyldt, da eksempelvis overtrædelse af beskyttelsen af naturtyper efter naturbeskyttelseslovens § 3 er strafsanktioneret.
9. På ét enkelt punkt indeholder bekendtgørelsesudkastet dog en tilnærmelse til EU-rettens krav til beskyttelse, idet der med ændringen af § 3 fjernes nogle ikke hjemlede undtagelser fra beskyttelsen (højspændingsledninger og naturforbedringer). Hvorvidt der er tale om en reel ændring fremstår dog usikkert, da høringsskrivelsen giver indtryk af, at der alene er tale om en kompetenceforskydning.
10. Sammenfattende er der betydelig afstand mellem EU-rettens krav til beskyttelse af internationale naturbeskyttelsesområder og den beskyttelse, der følger af bekendtgørelsesudkastet. På væsentlige punkter vil det kræve lovændringer at leve op til EU-rettens krav, og da sådanne lovændringer vil have karakter af indgreb i hidtidig råden over fast ejendom, vil det næppe være muligt at gennemføre lovændringerne uden en nærmere belysning af en række ekspropriationsretlige spørgsmål. Tidshorizonten for en sådan afklaring kan jeg ikke bedømme,

men det vil formentlig betyde, at der vil gå en del tid, før dansk lovgivning er bragt i overensstemmelse med EU-rettens krav til naturbeskyttelse.

11. Da bekendtgørelsesudkastet tilsigter regelforenklning, begrundet behovet for lovændring, at en revision helt udskydes, da reglerne i alle tilfælde skal ændres. På den anden side kan flere forhold tale for, at ikke alle spørgsmål udskydes til en ukendt fremtid. Dels vil Kommissionen formentlig kræve, at den gennemførte udpegning af lokaliteter fremgår af bekendtgørelsen, og dels kan ønsket om at undgå unødvendige traktatbrudssager begrunde, at der ved bekendtgørelse sker den tilpasning til EU-retten, som er mulig inden for den nuværende lovgivnings rammer.
12. De tilpasninger, der kan gennemføres uden lovændring, angår alene projekter og planer, dvs. habitatdirektivets artikel 6(3). Inden for den gældende lovgivning er det muligt at foretage følgende tilpasninger: (1) det saglige og geografiske anvendelsesområde for projekter og planer kan i bekendtgørelse tilpasses habitatdirektivets artikel 6(3) - omend der i relation til landbrugsdrift vil være mangler; (2) den i direktivet fastsatte procedure for vurdering af projekter kan gennemføres ved bekendtgørelse; (3) ved bekendtgørelse kan bestemmes, at lodsejere, som ligger inden for eller i nærheden af en udpeget lokalitet, underrettes om udpegningen og om dens retsvirkninger for kommende projekter og planer; og (4) det er efter lovgivningen muligt ved bekendtgørelse at forpligte alle borgere (og ikke kun myndighederne) til at respektere reglerne om vurdering af projekter og planer samt gennemføre strafansvar herfor.

Under hensyn til at gennemførelse af EU-rettens krav til beskyttelse ikke lader sig opfylde uden lovændring samt ud fra den interesse, der har været om problemet i Folketingets Miljø- og Planlægningsudvalg, har jeg sendt udvalget et kopi af nærværende høringssvar.

Med venlig hilsen

Peter Pagh

Bilag IV.

EU's Habitatdirektiv – teksten i autoriseret dansk
oversættelse. 9 sider.

RÅDETS DIREKTIV 92/43/EØF

af 21. maj 1992

om bevaring af naturtyper samt vilde dyr og planter

Artikel 1

I dette direktiv forstås ved:

- a. bevaring: de foranstaltninger, der er nødvendige for at opretholde eller genoprette naturtyper og bestande af arter af vilde dyr og planter i en gunstig tilstand som defineret i henholdsvis litra e) og i)
- b. naturtyper: land- eller vandområder, som er kendetegnet ved særlige geografiske, abiotiske eller biotiske træk, uanset om de er helt eller delvis naturlige
- c. naturtyper af fællesskabsbetydning: de levesteder, der inden for det i artikel 2 nævnte område:

(i) er i fare for at forsvinde i deres naturlige udbredelsesområde,

eller

(ii) har et begrænset naturligt udbredelsesområde, fordi de er gået tilbage, eller fordi de fra naturens hånd er begrænsede,

eller

(iii) er tydelige eksempler på de kendetegn, der er typiske for et eller flere af følgende seks biogeografiske områder: alpeområde, atlantisk område, borealsk, kontinentalt område, makaronesisk område og middelhavsområde.

Disse naturtyper er opført eller vil kunne opføres i bilag I

- d. prioriterede naturtyper: de naturtyper, der er i fare for at forsvinde på det i artikel 2 nævnte område, og for hvis bevaring Fællesskabet har et særlig ansvar under hensyn til omfanget af andelen af deres naturlige udbredelse inden for det område, der er nævnt i artikel 2; disse prioriterede naturtyper er markeret med en stjerne (*) i bilag I
- e. en naturtypes bevaringsstatus: resultatet af alle de forhold, der indvirker på en naturtype og på de karakteristiske arter, som lever dér, og som på lang sigt kan påvirke dens naturlige udbredelse, dens struktur og funktion samt de karakteristiske arters overlevelse på lang sigt inden for det område, der er nævnt i artikel 2.

En naturtypes »bevaringsstatus« anses for »gunstig«, når

- det naturlige udbredelsesområde og de arealer, det dækker inden for dette område, er stabile eller i udbredelse, og
 - den særlige struktur og de særlige funktioner, der er nødvendige for dets opretholdelse på lang sigt, er til stede og sandsynligvis fortsat vil være det i en overskuelig fremtid, samt når
 - bevaringsstatus for de arter, der er karakteristiske for den pågældende naturtype, er gunstig efter litra i)
- a. levested for en art: et miljø, der defineres af specifikke abiotiske og biotiske faktorer, og hvor arten lever på et af stadierne i sin livscyklus
 - b. arter af fællesskabsbetydning: de arter, der inden for det i artikel 2 nævnte område er:
 - (i) truet, med undtagelse af dem, hvis naturlige udbredelsesområde dækker en marginal del af området, og som derfor hverken er truede eller sårbare inden for det vestlige palaeoarktiske område, eller

(ii) sårbare, dvs. som antages i nær fremtid at ville kunne overgå til kategorien af truede arter, hvis de forhold, der er skyld i truslen, fortsat gør sig gældende, eller

(iii) sjældne, dvs. at deres bestande er små og ganske vist ikke i øjeblikket er truede eller sårbare men risikerer at blive det; disse arter findes i begrænsede geografiske områder eller sparsomt spredt over et større areal, eller

(iv) endemiske og kræver særlig opmærksomhed på grund af deres særlige levested og/eller de mulige følger, som en udnyttelse af dem kan have for deres bevaringsstatus.

Disse arter er opført eller kunne opføres i bilag II og/eller bilag IV eller bilag V

- c. prioriterede arter: de arter, som er nævnt i litra g), nr. i, og for hvis bevaring Fællesskabet har et særligt ansvar under hensyn til omfanget af andelen af deres naturlige udbredelse inden for det område, der er nævnt i artikel 2; prioriterede arter er markeret med en stjerne (*) i bilag II
- d. en arts bevaringsstatus: resultatet af alle de forhold, der indvirker på arten og som på lang sigt kan få indflydelse på dens bestandens udbredelse og talrigheid inden for det område, der er nævnt i artikel 2.

En arts »bevaringsstatus« anses for »gunstig«, når

- data vedrørende bestandsudviklingen af den pågældende art viser, at arten på lang sigt vil opretholde sig selv som en levedygtig bestanddel af dens naturlige levesteder, og
 - artens naturlige udbredelsesområde hverken er i tilbagegang, eller der er sandsynlighed for, at det inden for en overskuelig fremtid vil blive mindsket, og
 - der er og sandsynligvis fortsat vil være et tilstrækkeligt stort levested til på lang sigt at bevare dens bestande
- a. lokalitet: et bestemt geografisk område, hvis areal er klart afgrænset
 - b. lokalitet af fællesskabsbetydning: en lokalitet, der i det eller de biogeografiske område(r), som den tilhører, bidrager væsentligt til at opretholde eller genoprette en gunstig bevaringsstatus for en af naturtyperne i bilag I eller for en af arterne i bilag II, og som også kan bidrage væsentligt til at sikre sammenhængen i Natura 2000, jf. artikel 3, og/eller som bidrager væsentligt til at opretholde den biologiske diversitet i det eller de pågældende biogeografiske område(r).

For så vidt angår dyrearter, der kræver et stort område, svarer lokaliteterne af fællesskabsbetydning til de steder inden for den pågældende arts naturlige udbredelsesområde, der frembyder de fysiske eller biologiske elementer, der er afgørende for artens liv og reproduktion

- c. særligt bevaringsområde: et område af fællesskabsbetydning, som medlemsstaterne har udpeget ved en retsakt, en administrativ bestemmelse og/eller en aftale, og hvor der gennemføres de bevaringsforanstaltninger, der er nødvendige for at opretholde eller genoprette en gunstig bevaringsstatus for de naturtyper og/eller de arter, for hvilke lokaliteten er udpeget
- d. enhed: ethvert dyr eller enhver plante, levende eller død, af de arter, der er nævnt i bilag IV og bilag V, enhver del eller ethvert produkt heraf samt enhver anden vare, hvis det af et ledsagedokument, emballagen, et mærke, en etiket eller på anden måde fremgår, at der er tale om dele eller produkter af disse dyre- eller plantearter
- e. udvalget: det udvalg, der nedsættes i medfør af artikel 20.

Artikel 2

1. Formålet med dette direktiv er at bidrage til at sikre den biologiske diversitet ved at bevare naturtyperne samt de vilde dyr og planter inden for det af medlemsstaternes område i Europa, hvor Traktaten finder anvendelse.
2. De foranstaltninger, der træffes efter dette direktiv, tager sigte på at opretholde eller genoprette en gunstig bevaringsstatus for naturtyper samt vilde dyre- og plantearter af fællesskabsbetydning.
3. De foranstaltninger, der træffes efter dette direktiv, tager hensyn til de økonomiske, sociale og kulturelle behov og til regionale og lokale særpræg.

Bevaring af naturtyper og af levesteder for arter

Artikel 3

1. Der oprettes et sammenhængende europæisk økologisk net af særlige bevaringsområder under betegnelsen Natura 2000. Dette net, der består af lokaliteter, der omfatter de naturtyper, der er nævnt i bilag I, og levesteder for de arter, der er nævnt i bilag II, skal sikre opretholdelse eller i givet fald genopretning af en gunstig bevaringsstatus for de pågældende naturtyper og levestederne for de pågældende arter i deres naturlige udbredelsesområde.

Natura 2000-nettet omfatter ligeledes de særligt beskyttede områder, som medlemsstaterne har udlagt i medfør af direktiv 79/409/EØF.

2. Hver medlemsstat bidrager til oprettelsen af Natura 2000 i forhold til andelen af naturtyperne og levestederne for arterne efter stk. 1, der er repræsenteret på dens område. I overensstemmelse med artikel 4 udpeger hver stat med henblik herpå lokaliteter som særlige bevaringsområder under hensyn til målene i stk. 1.
3. I de tilfælde, hvor medlemsstaterne finder det nødvendigt, bestræber de sig på at styrke den økologiske sammenhæng i Natura 2000 ved at opretholde eller i givet fald udvikle de landskabselementer, der er nævnt i artikel 10, og som er af afgørende betydning for vilde dyr og planter.

Artikel 4

1. På grundlag af kriterierne i bilag III (etape 1) og de relevante videnskabelige oplysninger foreslår hver medlemsstat en liste over lokaliteter, og det oplyses, hvilke naturtyper efter bilag I og hvilke naturligt hjemmehørende arter efter bilag II der findes på disse lokaliteter. For dyrearter, der lever inden for store områder, svarer disse lokaliteter til steder inden for disse arters naturlige udbredelsesområde, som frembyder de fysiske eller biologiske elementer, der er væsentlige for deres liv og reproduktion. For akvatiske arter, som lever inden for store områder, foreslås disse lokaliteter kun, hvis det er muligt klart at udpege et område, som frembyder de fysiske og biologiske elementer, der er afgørende for arternes liv og reproduktion. Medlemsstaterne foreslår eventuelt tilpasning af denne liste på baggrund af resultaterne af overvågningen efter artikel 11.

Listen sendes til Kommissionen inden tre år efter direktivets meddelelse sammen med oplysninger om hver lokalitet. Disse oplysninger skal omfatte et kort over lokaliteten, dens navn, beliggenhed og udstrækning samt data fremkommet ved anvendelse af de særlige kriterier i bilag III (etape 1) og indgives på en formular udarbejdet af Kommissionen efter fremgangsmåden i artikel 21.

2. På grundlag af kriterierne i bilag III (etape 2) og for hver af de fem biogeografiske områder, der er nævnt i artikel 1, litra c), nr. iii), og for hele det område, der er nævnt i artikel 2, stk. 1, opstiller Kommissionen i forståelse med hver af medlemsstaterne og på grundlag af medlemsstaternes lister et udkast til en liste over lokaliteter af fællesskabsbetydning, hvoraf det fremgår, på hvilke lokaliteter der findes en eller flere prioriterede naturtyper, eller hvor der lever en eller flere prioriterede arter.

De medlemsstater, hvis lokaliteter med en eller flere prioriterede naturtyper og en eller flere prioriterede arter i udstrækning udgør mere end 5 % af deres område, kan i forståelse med Kommissionen anmode om, at kriterierne i bilag III (etape 2) anvendes mere smidigt ved udvælgelse af alle lokaliteter af fællesskabsbetydning på deres område.

Den liste over lokaliteter, der er udvalgt som lokaliteter af fællesskabsbetydning, og som viser lokaliteter med en eller flere prioriterede naturtyper eller en eller flere prioriterede arter, vedtages af Kommissionen efter fremgangsmåden i artikel 21.

3. Den i stk. 2 nævnte liste opstilles inden seks år efter direktivets meddelelse.
4. Når en lokalitet af fællesskabsbetydning er udvalgt efter fremgangsmåden i stk. 2, udpeger den pågældende medlemsstat denne lokalitet som særligt bevaringsområde hurtigst muligt og inden for højst seks år, idet prioriteringen fastsættes i lyset af lokaliteternes betydning for opretholdelse eller genopretning af en gunstig bevaringsstatus for en naturtype i bilag I eller en art i bilag II og for sammenhængen i Natura 2000 og i lyset af den fare for forringelse eller ødelæggelse, som lokaliteterne er udsat for.
5. Så snart en lokalitet er opført på listen i stk. 2, tredje afsnit, er den omfattet af artikel 6, stk. 2, 3 og 4.

Artikel 5

1. Når Kommissionen i undtagelsestilfælde finder, at en lokalitet med en prioriteret naturtype eller en prioriteret art, der på grundlag af relevante og pålidelige videnskabelige oplysninger forekommer den at være uundværlig for opretholdelsen af denne prioriterede naturtype eller for denne prioriterede arts overlevelse, ikke er opført på en national liste, jf. artikel 4, stk. 1, indledes der en bilateral samrådsprocedure mellem den pågældende medlemsstat og Kommissionen med henblik på at sammenligne de videnskabelige data, som parterne har anvendt.
2. Hvis der fortsat er uenighed efter udløbet af en samrådsperiode på højst seks måneder, sender Kommissionen et forslag til Rådet om udvælgelse af lokaliteten som en lokalitet af fællesskabsbetydning.
3. Rådet træffer afgørelse med enstemmighed inden tre måneder efter forslaget forelæggelse.
4. I samrådsperioden, og indtil Rådet træffer afgørelse, er den berørte lokalitet omfattet af artikel 6, stk. 2.

Artikel 6

1. For de særlige bevaringsområder iværksætter medlemsstaterne de nødvendige bevaringsforanstaltninger, hvilket i givet fald kan indebære hensigtsmæssige forvaltningsplaner, som er specifikke for lokaliteterne eller integreret i andre udviklingsplaner, samt de relevante retsakter, administrative bestemmelser eller aftaler, der opfylder de økologiske behov for naturtyperne i bilag I og de arter i bilag II, der findes på lokaliteterne.
2. Medlemsstaterne træffer passende foranstaltninger for at undgå forringelse af naturtyperne og levestederne for arterne i de særlige bevaringsområder samt forstyrrelser af de arter, for hvilke områderne er udpeget, for så vidt disse forstyrrelser har betydelige konsekvenser for dette direktivs målsætninger.
3. Alle planer eller projekter, der ikke er direkte forbundet med eller nødvendige for lokalitetens forvaltning, men som i sig selv eller i forbindelse med andre planer og projekter kan påvirke en sådan lokalitet væsentligt, vurderes med hensyn til deres virkninger på lokaliteten under hensyn til bevaringsmålsætningerne for denne. På baggrund af konklusionerne af vurderingen af virkningerne på lokaliteten, og med forbehold af stk. 4, giver de kompetente nationale myndigheder først deres tilslutning til en plan eller et projekt, når de har sikret sig, at den/det ikke skader lokalitetens integritet, og når de – hvis det anses for nødvendigt – har hørt offentligheden.
4. Hvis en plan eller et projekt, på trods af at virkningerne på lokaliteten vurderes negativt, alligevel skal gennemføres af bydende nødvendige hensyn til væsentlige samfundsinteresser, herunder af social eller økonomisk art, fordi der ikke findes nogen alternativ løsning, træffer medlemsstaten alle nødvendige kompensationsforanstaltninger for at sikre, at den globale sammenhæng i Natura 2000 beskyttes. Medlemsstaten underretter Kommissionen om, hvilke kompensationsforanstaltninger der træffes.

Hvis der er tale om en lokalitet med en prioriteret naturtype og/eller en prioriteret art, kan der alene henvises til hensynet til menneskers sundhed og den offentlige sikkerhed eller væsentlige gavnlige virkninger på miljøet, eller, efter udtalelse fra Kommissionen, andre bydende nødvendige hensyn til væsentlige samfundsinteresser.

Artikel 7

Forpligtelserne i artikel 6, stk. 2, 3 og 4, i nærværende direktiv træder i stedet for forpligtelserne i artikel 4, stk. 4, første punktum, i direktiv 79/409/EØF, for så vidt angår de områder, der er udlagt som særligt beskyttede efter artikel 4, stk. 1, eller tilsvarende anerkendt efter artikel 4, stk. 2, deri, fra datoen for nærværende direktivs iværksættelse eller fra den dato, hvor en medlemsstat har udlagt eller anerkendt områderne efter direktiv 79/409/EØF, hvis denne dato er senere.

Artikel 8

1. Samtidig med deres forslag vedrørende lokaliteter, der vil kunne udpeges som særlige bevaringsområder, og hvor der findes prioriterede naturtyper og/eller prioriterede arter, sender medlemsstaterne efter behov Kommissionen deres overslag over omfanget af den EF-samfinansiering, de anser for nødvendig, for at de kan opfylde deres forpligtelser i henhold til artikel 6, stk. 1.
2. I forståelse med hver enkelt af de pågældende medlemsstater fastlægger Kommissionen for lokaliteter, der er af fællesskabsbetydning, og for hvilke der søges om samfinansiering, de foranstaltninger, der er absolut nødvendige for opretholdelse eller genopretning af en gunstig bevaringsstatus for de prioriterede naturtyper og prioriterede arter i de pågældende lokaliteter, samt disse foranstaltningers samlede omkostninger.
3. Kommissionen foretager i forståelse med den pågældende medlemsstat en vurdering af den finansiering, herunder samfinansiering, der er behov for til gennemførelsen af de

foranstaltninger, der er anført i stk. 2, idet der blandt andet tages hensyn til koncentrationen af prioriterende naturtyper og/eller prioriterede arter på medlemsstaterne område og den relative byrde i forbindelse med de påkrævede foranstaltninger.

4. I overensstemmelse med den vurdering, der er omhandlet i stk. 2 og 3, vedtager Kommissionen under hensyn til de finansielle midler, som er disponible i henhold til de relevante fællesskabsinstrumenter, samt efter fremgangsmåden i artikel 21 en prioriteret aktionsplan for de foranstaltninger, der indebærer samfinansiering, og som skal træffes, når lokaliteten er udpeget i henhold til artikel 4, stk. 4.
5. De foranstaltninger, der ikke medtages i aktionsplanen på grund af utilstrækkelige midler, samt de, der er medtaget i ovennævnte aktionsplan, men som ikke har modtaget den nødvendige samfinansiering, eller som kun er delvis samfinansieret, skal tages op til fornyet overvejelse efter fremgangsmåden i artikel 21 i forbindelse med revisionen af aktionsplanen hvert andet år og kan indtil da udsættes af medlemsstaterne, indtil revisionen finder sted. Revisionen skal i givet fald tage hensyn til den nye situation, der gør sig gældende for den pågældende lokalitet.
6. I områder, hvor foranstaltninger, der afhænger af samfinansiering, udsættes, afstår medlemsstaterne fra enhver ny foranstaltning, der må formodes at medføre en forringelse af disse områder.

Artikel 9

Kommissionen, der handler efter fremgangsmåden i artikel 21, vurderer regelmæssigt Natura 2000's bidrag til gennemførelsen af målene i artikel 2 og 3. I den forbindelse kan ophævelse af en lokalitets status som særligt bevaringsområde komme på tale, hvis overvågningen efter artikel 11 viser, at den naturlige udvikling berettiger dertil.

Artikel 10

Medlemsstaterne skal, i det omfang de finder det nødvendigt og inden for rammerne af deres politik for fysisk planlægning og udvikling, og navnlig med henblik på at styrke den økologiske sammenhæng i Natura 2000-nettet, bestræbe sig på at fremme forvaltningen af de elementer i landskabet, der er af afgørende betydning for vilde dyr og planter.

Der er tale om sådanne elementer, som ved deres lineære og kontinuerlige struktur (som f.eks. vandløb med deres bredder eller de traditionelle systemer til afgrænsning af marker) eller deres rolle som trædesten (som f.eks. småsøer og småskove) er væsentlige for vilde arters migration, spredning og genetiske udveksling.

Artikel 11

Medlemsstaterne overvåger de i artikel 2 nævnte naturtyper og arters bevaringsstatus og tager især hensyn til prioriterede naturtyper og prioriterede arter.

Beskyttelse af arter

Artikel 12

1. Medlemsstaterne træffer de nødvendige foranstaltninger til at indføre en streng beskyttelsesordning i det naturlige udbredelsesområde for de dyrearter, der er nævnt i bilag IV, litra a), med forbud mod:
 - a. alle former for forsætlig indfangning eller drab af enheder af disse arter i naturen
 - b. forsætlig forstyrrelse af disse arter, i særdeleshed i perioder, hvor dyrene yngler, udviser yngelpleje, overvintrer eller vandrer
 - c. forsætlig ødelæggelse eller indsamling af æg i naturen
 - d. beskadigelse eller ødelæggelse af yngle- eller rasteområder.
1. For disse dyrearter forbyder medlemsstaterne opbevaring, transport eller salg af eller bytte med og udbud til salg eller bytte af enheder, der er indsamlet i naturen, med undtagelse af dem, der lovligt er indsamlet inden iværksættelsen af dette direktiv.
2. Forbuddene i stk. 1, litra a) og b), samt stk. 2 gælder for alle livsstadier hos de dyr, der er omfattet af denne artikel.
3. Medlemsstaterne indfører en ordning med tilsyn med uforsætlig indfangning eller drab af de dyrearter, der er nævnt i bilag IV, litra a). På grundlag af de indhentede oplysninger gennemfører medlemsstaterne de yderligere undersøgelser eller træffer de bevaringsforanstaltninger, der er nødvendige for at sikre, at uforsætlig indfangning eller drab ikke får en væsentlig negativ virkning for de pågældende dyrearter.

Artikel 13

1. Medlemsstaterne træffer de nødvendige foranstaltninger for at indføre en streng beskyttelsesordning for de plantearter, der er nævnt i bilag IV, litra b), med forbud mod:
 - a. forsætlig plukning, indsamling, afskæring, oprivning med rod eller ødelæggelse af disse vildtvoksende planter i naturen
 - b. opbevaring, transport, salg af eller bytte med og udbud til salg eller bytte af enheder af disse arter, der er indsamlet i naturen, med undtagelse af dem, der lovligt er indsamlet inden dette direktivs iværksættelse.
1. Forbuddene i stk. 1, litra a) og b), gælder for alle livsstadier for de planter, der er omfattet af denne artikel.

Artikel 14

1. Hvis medlemsstaterne på baggrund af overvågningen efter artikel 11 finder det nødvendigt, træffer de foranstaltninger med henblik på at sikre, at indsamling i naturen af enheder af de vilde dyre- og plantearter, der er nævnt i bilag V, og udnyttelsen heraf er forenelig med opretholdelsen af en tilfredsstillende bevaringsstatus for disse arter.
2. Hvis sådanne foranstaltninger anses for nødvendige, skal de indbefatte en fortsættelse af overvågningen efter artikel 11. De kan desuden navnlig omfatte:
 - bestemmelser om adgangen til visse arealer
 - midlertidigt eller lokalt forbud mod indsamling af enheder i naturen og udnyttelse af visse bestande
 - regulering af indsamlingsperioderne og/eller indsamlingsmåderne
 - anvendelse ved indfangningen af jagt- eller fiskeriregler, der tager hensyn til sådanne bestandes bevaring
 - indførelse af en ordning med indsamlingstilladelser eller kvoter
 - regulering af køb, salg, udbud til salg, opbevaring eller transport med henblik på salg af enheder
 - opdræt i fangenskab af dyrearter og kunstig opformering af plantearter under strengt kontrollerede forhold med henblik på at reducere indsamlingen i naturen
 - vurdering af de vedtagne foranstaltningers virkning.

Artikel 15

Ved indfangning eller drab af de vilde dyrearter, som er nævnt i bilag V, litra a), og ved anvendelse efter artikel 16 af fravigelser i forbindelse med indsamling, indfangning eller drab af de arter, der er nævnt i bilag IV, litra a), forbyder medlemsstaterne anvendelse af alle ikke-selektive midler, der lokalt kan medføre, at bestande af en art forsvinder eller udsættes for alvorlige forstyrrelser, navnlig

- a. anvendelse af de indfangnings- og drabsmetoder, der er nævnt i bilag VI b)
- b. enhver form for indfangning eller drab fra de transportmidler, der er nævnt i bilag VI b).

Artikel 16

1. Hvis der ikke findes nogen anden brugbar løsning, og fravigelsen ikke hindrer opretholdelse af den pågældende bestands bevaringsstatus i dens naturlige udbredelsesområde, kan medlemsstaterne fravige bestemmelserne i artikel 12, 13, 14 og 15, litra a) og b):
 - a. for at beskytte vilde dyr og planter og bevare naturtyperne
 - b. for at forhindre alvorlig skade navnlig på afgrøder, besætning, skove, fiskeri, vand og andre former for ejendom
 - c. af hensyn til den offentlige sundhed og sikkerhed eller af andre bydende nødvendige hensyn til væsentlige samfundsinteresser, herunder af social og økonomisk art, og hensyn til væsentlige gavnlige virkninger på miljøet
 - d. med henblik på forskning og undervisning, genopretning af en bestand, genudsætning af disse arter og opdræt med henblik herpå, herunder kunstig opformering af planter

- e. for under omhyggeligt kontrollerede betingelser selektivt og i begrænset omfang at tillade indsamling eller opbevaring af enheder af de arter, der er nævnt i bilag IV, i et antal, der er begrænset og specificeret af de kompetente nationale myndigheder.
1. Medlemsstaterne sender hvert år en rapport til Kommissionen efter den model, som udvalget fastlægger, om fravigelserne efter stk. 1. Kommissionen udtaler sig om fravigelserne inden for højst tolv måneder efter modtagelsen af rapporten og underretter udvalget.

3. Rapporterne skal indeholde oplysninger om:

- a. de arter, der er omfattet af fravigelserne, og begrundelsen herfor, bl.a. risikøns art, med angivelse i givet fald af afviste alternative løsninger og anvendte videnskabelige oplysninger
- b. de midler, ordninger eller metoder, der er tilladt i forbindelse med indfangning eller drab af dyrearter, og begrundelsen for anvendelsen heraf
- c. de omstændigheder med hensyn til tid og sted, hvorunder disse fravigelser tillades
- d. den myndighed, der er bemyndiget til at erklære og kontrollere, at disse betingelser er opfyldt, og til at træffe beslutning om, hvilke midler, ordninger eller metoder der må anvendes, inden for hvilke grænser og af hvilke tjenester samt hvilke personer der har ansvaret for gennemførelsen
- e. de kontrolforanstaltninger, der iværksættes, og resultaterne heraf.

Oplysninger

Artikel 17

1. Hvert sjette år efter udløbet af fristen i artikel 23 aflægger medlemsstaterne rapport om gennemførelsen af de foranstaltninger, der er truffet i medfør af dette direktiv. Rapporten indeholder navnlig oplysninger om bevaringsforanstaltningerne i artikel 6, stk. 1, samt en vurdering af disse foranstaltningers virkninger for bevaringen af naturtyperne i bilag I og arterne i bilag II og de vigtigste resultater af overvågningen efter artikel 11. Rapporten, der skal være i overensstemmelse med den model, som udvalget fastlægger, fremsendes til Kommissionen og gøres offentligt tilgængelig.
2. Kommissionen udarbejder en sammenfattende rapport på grundlag af de i stk. 1 nævnte rapporter. Denne rapport omfatter en passende vurdering af de fremskridt, der er opnået, navnlig Natura 2000's bidrag til gennemførelsen af målene i artikel 3. Udkastet til den del af rapporten, der omfatter de oplysninger, en medlemsstat indgiver, fremsendes til myndighederne i den pågældende medlemsstat med henblik på at blive verificeret. Den endelige udgave af rapporten forelægges for udvalget og offentliggøres af Kommissionen senest to år efter modtagelsen af de i stk. 1 nævnte rapporter, og den sendes til medlemsstaterne, Europa-Parlamentet, Rådet og Det Økonomiske og Sociale Udvalg.
3. Medlemsstaterne kan markere de områder, der udpeges efter dette direktiv, med EF-skilte, som udvalget har udarbejdet med henblik herpå.

Forskning

Artikel 18

1. Medlemsstaterne og Kommissionen støtter forskning og videnskabeligt arbejde, der er nødvendigt under hensyn til målene i artikel 2 og forpligtelsen efter artikel 11. De udveksler oplysninger for på tilfredsstillende måde at samordne den forskning, der gennemføres i medlemsstaterne og på fællesskabsplan.
2. Opmærksomheden rettes især mod videnskabeligt arbejde, der er nødvendigt for at iværksætte artikel 4 og 10, og forskningssamarbejdet over grænserne støttes.

Procedure for ændring af bilagene

Artikel 19

De ændringer, der er nødvendige for at tilpasse bilag I, II, III, V og VI til den tekniske og videnskabelige udvikling, vedtages af Rådet med kvalificeret flertal på forslag af Kommissionen.

De ændringer, der er nødvendige for at tilpasse bilag IV til den tekniske og videnskabelige udvikling, vedtages af Rådet med enstemmighed på forslag af Kommissionen.

Udvalg

Artikel 20

Kommissionen bistås af et udvalg bestående af repræsentanter for medlemsstaterne og med Kommissionens repræsentant som formand.

Artikel 21

1. Kommissionens repræsentant forelægger udvalget et udkast til de foranstaltninger, der skal træffes. Udvalget afgiver udtalelse om dette udkast inden for en frist, som formanden kan fastsætte under hensyn til, hvor meget det pågældende spørgsmål haster. Det udtaler sig med det flertal, der er fastsat i Traktatens artikel 148, stk. 2, for vedtagelse af de afgørelser, som Rådet skal træffe på forslag af Kommissionen. Under afstemninger i udvalget tillægges de stemmer, der afgives af repræsentanterne for medlemsstaterne, den vægt, der er fastlagt i nævnte artikel. Formanden deltager ikke i afstemningen.
2. Kommissionen vedtager de påtænkte foranstaltninger, når de er i overensstemmelse med udvalgets udtalelse.

Er de påtænkte foranstaltninger ikke i overensstemmelse med udvalgets udtalelse, eller hvis der ikke er afgivet nogen udtalelse, forelægger Kommissionen straks Rådet et forslag til de foranstaltninger, der skal træffes. Rådet træffer afgørelse med kvalificeret flertal.

Har Rådet efter udløbet af en frist på tre måneder regnet fra forslagens forelæggelse for Rådet ikke truffet nogen afgørelse, vedtages de foreslåede foranstaltninger af Kommissionen.

Tillægsbestemmelser

Artikel 22

Ved iværksættelsen af bestemmelserne i dette direktiv skal medlemsstaterne:

- a. undersøge hensigtsmæssigheden af at genindføre arterne i bilag IV, der er naturligt hjemmehørende på deres område, når dette vil kunne bidrage til deres bevaring, forudsat at det ved en undersøgelse, hvori der ligeledes tages hensyn til de erfaringer, der er gjort af andre medlemsstater eller andetsteds, er godtgjort, at denne genindførelse effektivt vil bidrage til at genoprette en gunstig bevaringsstatus for disse arter og først finder sted efter passende høring af den berørte offentlighed
- b. påse, at forsættelig indførelse i naturen af enhver art, som ikke er naturligt hjemmehørende på deres område, reguleres således, at der ikke tilføjes naturtyperne i deres naturlige udbredelsesområde eller det naturligt hjemmehørende vilde dyre- og planteliv nogen skade, og forbyde denne indførelse, hvis de finder det nødvendigt; resultaterne af vurderingerne meddeles udvalget til orientering
- c. fremme uddannelse og generel oplysning om behovet for at beskytte vilde dyre- og plantearter og at bevare deres levesteder og forskellige naturtyper.

Afsluttende bestemmelser

Artikel 23

1. Medlemsstaterne sætter de nødvendige love og administrative bestemmelser i kraft for at efterkomme dette direktiv inden for en frist på to år fra dets meddelelse. De underretter straks Kommissionen herom.
2. Når medlemsstaterne vedtager disse love og administrative bestemmelser, skal de indeholde en henvisning til dette direktiv, eller de skal ved offentliggørelsen ledsages af en sådan henvisning. De nærmere regler for denne henvisning fastsættes af medlemsstaterne.
3. Medlemsstaterne meddeler Kommissionen teksten til de nationale retsfor skrifter, som de udsteder på det område, der er omfattet af dette direktiv.

Artikel 24

Dette direktiv er rettet til medlemsstaterne.

Udfærdiget i Bruxelles, den 21. maj 1992.

På Rådets vegne Formand

Arlindo MARQUES CUNHA

BILAG I : NATURTYPER AF FÆLLESSKABS BETYDNING, HVIS BEVARING KRÆVER UDPEGNING AF SÆRLIGE BEVARINGSOMRÅDER

BILAG II : DYRE- OG PLANTEARTER AF FÆLLESSKABS BETYDNING, HVIS BEVARING KRÆVER UDPEGNING AF SÆRLIGE BEVARINGSOMRÅDER

BILAG III : KRITERIER FOR UDVÆLGELSE AF DE LOKALITETER, DER KAN UDPEGES SOM LOKALITETER AF FÆLLESSKABS BETYDNING OG SOM SÆRLIGE BEVARINGSOMRÅDER

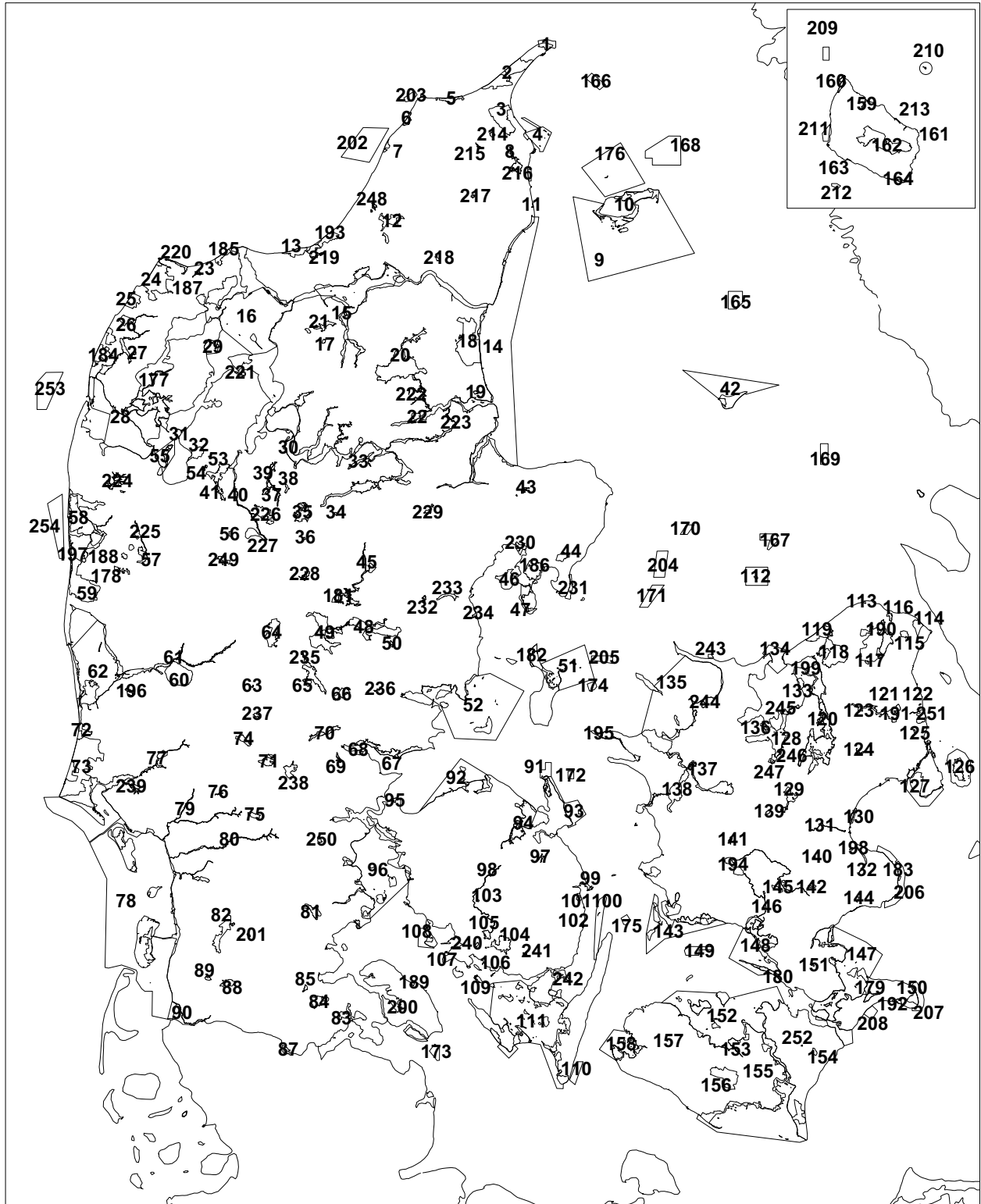
BILAG IV : DYRE- OG PLANTEARTER AF FÆLLESSKABS BETYDNING, DER KRÆVER STRENG BESKYTTELSE

BILAG V : DYRE- OG PLANTEARTER AF FÆLLESSKABS BETYDNING, HVIS INDSAMLING I NATUREN OG UDNYTTELSE VIL KUNNE BLIVE GENSTAND FOR FORVALTNINGSFORANSTALTNINGER

BILAG VI : FORBUDTE MIDLER OG METODER TIL INDFANGNING OG DRAB SAMT FORBUDTE TRANSPORTFORMER

Bilag V.

Kort over de udpegede Habitat-områder med tilhørende navneliste. 4 sider.

Fortegnelse over EF-habitatområder

For hvert EF-habitatområde er angivet nummer, navn og den såkaldte NATURA 2000 kode.

- H1: Skagens Gren (DK00FX112)
H2: Råbjerg Mile og Hulsig Hede (DK00FX005)
H3: Jerup Hede, Råbjerg og Tolshave Mose (DK00FX006)
H4: Hirsholmene, havet vest herfor og Ellinge Å's udløb (DK00FX113)
H5: Uggerby Klitplantage og Uggerby Å's udløb (DK00FX114)
H6: Kærsgård Strand, Vandplasken og Liver Å (DK00FX115)
H7: Råbjerg Knude og Lønstrup Klint (DK00FX116)
H8: Åsted Ådal (DK00FX117)
H9: Strandenge på Læsø og havet syd herfor (DK00FX010)
H10: Holtemmen, Højsande og Nordmarken (DK00FX118)
H11: Solsbæk (DK00FX119)
H12: Store Vildmose (DK00FX120)
H13: Svinkløv Klitplantage og Grønne Strand (DK00FX121)
H14: Ålborg Bugt, Randers Fjord og Mariager Fjord (DK00FX122)
H15: Nibe Bredning, Halkær Ådal og Sønderup Ådal (DK00FX123)
H16: Løgstør Bredning, Vejlerne og Bulbjerg (DK00FX124)
H17: Navnsø med hede (DK00FX295)
H18: Lille Vildmose, Tofte Skov og Høstemark Skov (DK00FX125)
H19: Øster Lovnkær (DK00FX296)
H20: Rold Skov, Lindenberg Ådal og Madum Sø (DK00FX126)
H21: Lundby Hede, Oudrup Østerhede og Vindblæs Hede (DK00FX127)
H22: Kielstrup Sø (DK00FX128)
H23: Vullum Sø (DK00EX129)
H24: Hanstholm Reservatet, Nors Sø og Vandet Sø (DK00EX130)
H25: Vangså Hede (DK00EX025)
H26: Ålvand Klithede og Førby Sø (DK00EX017)
H27: Hvidbjerg Å, Ove Sø og Ørum Sø (DK00EX132)
H28: Agger Tange, Nissum Bredning, Skibsted Fjord og Agerø (DK00EX133)
H29: Dråby Vig (DK00EX026)
H30: Lovns Bredning, Hjarbæk Fjord og Skals, Simested og Nørre Ådal, samt Skravad Bæk (DK00EY134)
H31: Kås Hoved (DK00EX135)
H32: Sønder Lem Vig og Geddal Strandenge (DK00EY136)
H33: Tjele Langsø og Vinge Møllebæk (DK00EX137)
H34: Brandstrup Mose (DK00EX138)
H35: Hald Ege, Stanghede og Dollerup Bakker (DK00EX139)
H36: Nippgård Sø (DK00EX140)
H37: Rosborg Sø (DK00EX141)
H38: Bredsgård Sø (DK00EX142)
H39: Mønsted og Daugbjerg Kalkgruber og Mønsted Ådal (DK00EX143)
H40: Karup Å (DK00EY144)
H41: Hjelm Hede, Flyndersø og Stubbergård Sø (DK00EY145)
H42: Anholt og havet nord for (DK00DX146)
H43: Eldrup Skov og søer og moser i Løvenholm Skov (DK00DX147)
H44: Stubbe Sø (DK00DX148)
H45: Gudenå og Gjern Bakker (DK00DY149)
H46: Tved Kær (DK00DX150)
H47: Begtrup Vig og kystområder ved Helgenæs (DK00DX151)
H48: Salten Å, Salten Langsø, Mossø og søer syd for Salten Langsø og dele af Gudenå (DK00DY152)
H49: Sepstrup Sande, Vrads Sande, Velling Skov og Palsgård Skov (DK00DZ153)
H50: Yding Skov og Ejer Skov (DK00DY154)
H51: Stavns Fjord, Samsø Østerflak og Nordby Hede (DK00DX155)
H52: Horsens Fjord, havet øst for og Endelave (DK00DY156)
H53: Skørsø (DK00CY157)
H54: Skånsø og Tranemose (DK00CX158)
H55: Venø, Venø Sund (DK00CY040)
H56: Sønder Feldborg Plantage (DK00CX042)
H57: Heder og klitter på Skovbjerg Bakkeø (DK00CX159)
H58: Nissum Fjord (DK00CX160)
H59: Stadil Fjord og Vest Stadil Fjord (DK00CX161)
H60: Borris Hede (DK00CX037)
H61: Skjern Å (DK00CX162)
H62: Ringkøbing Fjord og Nymindestrømmen (DK00CY163)
H63: Mose ved Karstoft Å (DK00CX164)
H64: Harrild Hede, Ulvemosen og heder i Nørlund Plantage (DK00BY165)
H65: Store Vandskel, Rørbæk Sø og Tinnat Krat (DK00BX166)
H66: Uldum Kær, Tørring Kær og Ølholm Kær (DK00BX044)
H67: Skove langs nordsiden af Vejle Fjord (DK00BX167)
H68: Munkebjerg Strandskov (DK00BX168)
H69: Højen Bæk (DK00BX169)
H70: Øvre Grejs Ådal (DK00BX170)
H71: Randbøl Hede og klitter i Frederikshåb Plantage (DK00BY171)
H72: Blåbjerg Egekrat, Lyngbos Hede og Hennegårds Klitter (DK00AX172)
H73: Kallesmærsk Hede, Grærup Langsø, Fiilsø og Kærgård Klitplantage (DK00AX173)
H74: Hedeområder ved Store Råbjerg (DK00AX048)
H75: Vejen Mose (DK00AX054)
H76: Nørrebæk ved Tvilho (DK00AX174)
H77: Nørholm Hede, Nørholm Skov og Varde Å øst for Varde (DK00AX175)
H78: Vadehavet med Ribe Å, Tved Å og Varde Å vest for Varde (DK00AY176)
H79: Sneum Å og Holsted Ådal (DK00AX177)
H80: Kongeå (DK00AX178)
H81: Pamhule Skov og Stevning Dam (DK009X059)
H82: Lindet Skov, Hønning Mose, Hønning Plantage og Lovrup Skov (DK009X179)
H83: Rinkenæs Skov, Dyrehaven og Rode Skov (DK009X068)
H84: Hostrup Sø, Assenholm Mose og Felsted Vestermark (DK009X058)
H85: Bolderslev Skov og Uge Skov (DK009X180)

H87: Frøslev Mose (DK009X070)
 H88: Kongens Mose og Draved Skov (DK009X061)
 H89: Sølsted Mose (DK009X181)
 H90: Vidå med tilløb, Rudbøl Sø og Magisterkogen (DK009X182)
 H91: Fyns Hoved, Lillegrund og Lillestrand (DK008X183)
 H92: Æbelø, havet syd for og Næså (DK008X184)
 H93: Havet mellem Romsø og Hindsholm samt Romsø (DK008X185)
 H94: Odense Fjord (DK008X075)
 H95: Røjle Klint og Kasmose Skov (DK008X186)
 H96: Lillebælt (DK008X047)
 H97: Urup Dam, Brabæk Mose, Birkende Mose og Illemose (DK008X187)
 H98: Odense Å (DK008X188)
 H99: Østerø Sø (DK008X189)
 H100: Vresen (DK008X190)
 H101: Kajbjerg Skov (DK008X191)
 H102: Søer ved Tårup og Klintholm (DK008X192)
 H103: Storelung (DK008X193)
 H104: Skove og søer syd for Brahetrolleborg (DK008X194)
 H105: Arreskov Sø (DK008X195)
 H106: Store Øresø, Sortesø og Iglesø (DK008X196)
 H107: Bøjden Nor (DK008X197)
 H108: Maden på Helnæs og havet vest for (DK008X198)
 H109: Vestlige del af Avernakø (DK008X199)
 H110: Stenrev sydøst for Langeland (DK00VA200)
 H111: Sydfynske Øhav (DK008X201)
 H112: Hesselø med omliggende stenrev (DK003X202)
 H113: Gilbjerg Hoved (DK003X203)
 H114: Teglstруп Hegn og Hammermølle Skov (DK003X204)
 H115: Gurre Sø (DK003X205)
 H116: Rusland (DK003X206)
 H117: Gribskov (DK003X207)
 H118: Arresø, Ellemose og Lille Lyngby Mose (DK003X106)
 H119: Tisvilde Hegn og Melby Overdrev (DK003X208)
 H120: Roskilde Fjord (DK003X209)
 H121: Kattehale Mose (DK003X210)
 H122: Bølleose (DK002X211)
 H123: Øvre Mølleådal, Furesø og Frederiksdal Skov (DK002X212)
 H124: Vasby Mose og Sengeløse Mose (DK002X213)
 H125: Brobæk Mose og Gentofte Sø (DK002X214)
 H126: Saltholm og omliggende hav (DK002X110)
 H127: Vestamager og havet syd for (DK002X111)
 H128: Ejby Ådal og omliggende kystskrænter (DK004X215)
 H129: Hejede Overdrev, Valborup Skov og Valsøllille Sø (DK004X216)
 H130: Ølsemagle Strand og Staunings Ø (DK004X217)
 H131: Køge Å (DK004X218)
 H132: Tryggevælde Ådal (DK004X219)
 H133: Jægerspris Skydeterræn (DK003X297)
 H134: Havet og kysten mellem Hundested og Rørvig (DK005Y220)
 H135: Sejerø Bugt og Saltbæk Vig (DK005X221)
 H136: Udby Vig (DK005X222)
 H137: Store Åmose, Skarresø og Bregninge Å (DK005X226)
 H138: Åmose, Tissø, Halleby Å og Flasken (DK005X223)
 H139: Allindelille Fredskov (DK005X224)
 H140: Bagholt Mose (DK005X225)
 H141: Nordlige del af Sorø Sønderoskov (DK005X227)
 H142: Sø Torup Sø og Ulse Sø (DK005X228)
 H143: Skælskør Fjord og havet og kysten mellem Agersø og Glænø (DK005Y229)
 H144: Skove ved Vemmetofte (DK006X230)
 H145: Holmegårds Mose (DK006Y231)
 H146: Rådmandshave (DK006X232)
 H147: Havet og kysten mellem Præstø Fjord og Grønsund (DK006X233)
 H148: Havet og kysten mellem Karrebæk Fjord og Knudshoved Odde (DK006X234)
 H149: Kirkegrund (DK00VA235)
 H150: Klinteskoven (DK006X090)
 H151: Lekkende Dyrehave (DK006X237)
 H152: Smålandsfarvandet nord for Lolland, Guldborg Sund, Bøtø Nor og Hyllekrog-Rødsand (DK006X238)
 H153: Maltrup Skov (DK006X278)
 H154: Horreby Lyng (DK006X239)
 H155: Krenkerup Haveskov (DK006X240)
 H156: Maribosøerne (DK006X087)
 H157: Halsted Kloster Dyrehave (DK006X241)
 H158: Nakskov Fjord (DK006X242)
 H159: Spællinge Ådal, Døndal og Helligdomsklipperne (DK007X298)
 H160: Hammeren og Slotslyngen (DK007X243)
 H161: Gyldenså (DK007X244)
 H162: Almindingen, Ølene og Paradisbakkerne (DK007X080)
 H163: Kystskrænter ved Arnager Bugt (DK007X245)
 H164: Dueodde (DK007X246)
 H165: Kims Ryg (DK00VA247)
 H166: Herthas Flak (DK00VA248)
 H167: Lysegrund (DK00VA299)
 H168: Læsø Trindel og Tønneberg Banke (DK00VA249)
 H169: Store Middelgrund (DK00VA250)
 H170: Briseis Flak (DK00VA251)
 H171: Schultz Grund (DK00VA252)
 H172: Ryggen (DK00VA253)
 H173: Bredgrund (DK00VA254)
 H174: Hatter Barn (DK00VA255)
 H175: Broen (DK00VA256)
 H176: Havet omkring Nordre Rønner (DK00FX257)
 H177: Mågerodde og Karby Odde (DK00EX258)
 H178: Kimmelkær Landkanal (DK00CX259)
 H179: Stege Nor (DK006X260)
 H180: Oreby Skov (DK006X261)
 H181: Silkeborgskovene (DK00DY262)
 H182: Nordby Bakker (DK00DX263)
 H183: Holtug Kridtbrud (DK006X264)
 H184: Klitheder mellem Stenbjerg og Lodbjerg (DK00EX265)
 H185: Lild Strand og Lild Strandkær (DK00EX266)
 H186: Mols Bjerge med kystvande (DK00DX300)
 H187: Korsø Knude (DK00EX268)
 H188: Husby Sø og Nørresø (DK00CX270)
 H189: Lilleskov og Troldsmose (DK009X271)
 H190: Esrum Sø, Esrum Å og Snævret Skov (DK003X272)
 H191: Nedre Mølleådal (DK002X273)
 H192: Busemarke Mose og Råby Sø (DK006X279)
 H193: Ejstrup Klit og Egvands Bakker (DK00FX274)
 H194: Suså med Tystrup-Bavelse Sø og Slagmosen (DK006Y275)
 H195: Røsnæs og Røsnæs Rev (DK005X276)
 H196: Lønborg Hede (DK00CX277)
 H197: Husby Klit (DK00CX278)
 H198: Vallø Dyrehave (DK004X269)

H199: Kongens Lyng (DK003X279)
 H200: Augustenborg Skov (DK009X280)
 H201: Mandbjerg Skov (DK009X281)
 H202: Lønstrup Rødgrund (DK00VA301)
 H203: Knudegrund (DK00VA302)
 H204: Hastens Grund (DK00VA303)
 H205: Munkegrunde (DK00VA304)
 H206: Stevns Rev (DK00VA305)
 H207: Klinteskov kalkgrund (DK00VA306)
 H208: Bøchers Grund (DK00VA307)
 H209: Davids Banke (DK00VA308)
 H210: Ertholmene (DK007X079)
 H211: Hvideodde Rev (DK00VA309)
 H212: Bakkebrædt og Bakkegrund (DK00VA310)
 H213: Randkløve Skår (DK007X311)
 H214: Tolne Bakker (DK00FX312)
 H215: Tislum Møllebæk (DK00FX313)
 H216: Bangsbo Ådal og omliggende overdrevsområder (DK00FX314)
 H217: Nymølle Bæk og Nejsum Hede (DK00FX315)
 H218: Hammer Bakker, østlig del (DK00FX316)
 H219: Lien med Underlien (DK00FX317)
 H220: Hanstholmknuden (DK00EX283)
 H221: Risum Enge og Selde Vig (DK00EX284)
 H222: Villestrup Ådal (DK00FX318)
 H223: Kastbjerg Ådal (DK00DX319)
 H224: Flynder Å og heder i Klosterhede Plantage (DK00CX285)
 H225: Idom Å og Ormstrup Hede (DK00CX286)
 H226: Kongenshus Hede (DK00EX287)
 H227: Hessellund Hede (DK00EY288)
 H228: Stenholt Skov og Stenholt Mose (DK00DY294)
 H229: Bjerre Skov og Haslund Skov (DK00DX320)
 H230: Kaløskovene og Kaløvig (DK00DX321)
 H231: Kopperhage kystarealer (DK00DX322)
 H232: Lillering Skov, Stjær Skov, Tåstrup Sø og Tåstrup Mose (DK00DX323)
 H233: Brabrand Sø med omgivelser (DK00DX324)
 H234: Giber Å, Enemærket og Skåde Havbakker (DK00DX325)
 H235: Holtum Ådal, øvre del (DK00BX293)
 H236: Bygholm Ådal (DK00BX326)
 H237: Ringive Kommuneplantage (DK00BX289)
 H238: Egtved Ådal (DK00BX290)
 H239: Alslev Ådal (DK00AX291)
 H240: Svanninge Bakker (DK008X327)
 H241: Rødme Svinehaver (DK008X328)
 H242: Thurø Rev (DK008X329)
 H243: Ebbeløkke Rev (DK00VA330)
 H244: Bjergene, Diesebjerg og Bollinge Bakke (DK005X331)
 H245: Kyndby Kyst (DK003X333)
 H246: Ryegård Dyrehave, Bramsnæs og Garveriskov (DK004X334)
 H247: Egernæs med holme og Fuglsø (DK004Y335)
 H248: Saltum Bjerge (DK00FX336)
 H249: Ovstrup Hede med Røjen Bæk (DK00CX292)
 H250: Svanemose (DK00BX337)
 H251: Jægersborg Dyrehave (DK002X338)
 H252: Listrup Lyng (DK006X339)
 H253: Sandbanker ud for Thyborøn (DK00VA340)
 H254: Sandbanker ud for Thorsminde (DK00VA341)

Bilag VI.

Kort over de lokaliteter, der er omfattet af EF-Fuglebeskyttelsesdirektivet, med tilhørende navneliste. 2 sider.

Fortegnelse over EF-fuglebeskyttelsesområder

For hvert EF-fuglebeskyttelsesområde er angivet nummer, navn og den såkaldte NATURA 2000 kode.

- F1: Ulvedybet og Nibe Bredning (DK00FX001)
F2: Ålborg Bugt, nordlige del (DK00FX002)
F3: Madum Sø (DK00FX003)
F4: Rold Skov (DK00FX004)
F5: Råbjerg Mile (DK00FX005)
F6: Jerup Hede, Råbjerg og Tolshave Mose (DK00FX006)
F7: Lille Vildmose (DK00FX007)
F8: Kysten fra Aggersund til Bygholm Vejle (DK00FX008)
F9: Nordre Rønner (DK00FX009)
F10: Læsø, sydlige del (DK00FX010)
F11: Hirsholmene (DK00FX011)
F12: Løgstør Br., Livø, Feggesund, Arrehg. (DK00EY012)
F13: Østlige Vejler (DK00EY013)
F14: Lovns Bredning (DK00EY014)
F15: Randers og Mariager Fjord (DK00FY015)
F16: Tjele Langsø (DK00EX016)
F17: Ålvand Klithede og Førby Sø (DK00EX017)
F18: Vangså Hede (DK00EX025)
F19: Lønnerup Fjord (DK00EX019)
F20: Vestlige Vejler, Arup Holm & Hovsør Røn (DK00EX020)
F21: Ovesø (DK00EX021)
F22: Hanstholm Reservatet (DK00EX022)
F23: Agger Tange (DK00EX023)
F24: Hjarbæk Fjord & Simsted Fjord (DK00EX024)
F25: Mågerodde og Karby Odde (DK00EX258)
F26: Dråby Vig (DK00EX026)
F27: Glomstrup Vig, Agerø, Munkholm & Katholm Odde, Lindholm og Rotholme (DK00EY027)
F28: Nissum Bredning (DK00CX028)
F29: Flyndersø & Skalle Sø (DK00EY029)
F30: Kysing Fjord (DK00DX030)
F31: Stavns Fjord (DK00DX031)
F32: Farvandet nord for Anholt (DK00DX032)
F33: Salten Langsø (DK00DY033)
F34: Skovområde syd for Silkeborg (DK00DZ034)
F35: Mossø (DK00DY035)
F36: Horsens Fjord og Endelave (DK00DY036)
F37: Borris Hede (DK00CX282)
F38: Nissum Fjord (DK00CX038)
F39: Harboøre Ta., Plet Enge & Gjeller Sø (DK00CY039)
F40: Venø, Venø Sund (DK00CY40)
F41: Stadil- & Veststadil Fjord (DK00CX161)
F42: Sønder Feldborg Plantage (DK00CX042)
F43: Ringkøbing Fjord (DK00CX043)
F44: Uldum Kær (DK00BX044)
F45: Skovområde ved Vejle Fjord (DK00BX045)
F46: Randbøl Hede (DK00BY046)
F47: Lillebælt (DK008Z047)
F48: Hedeområder ved Store Råbjerg (DK00AX048)
F49: Engarealer ved Ho Bugt (DK00AX049)
F50: Kallesmærsk Hede og Grærup Langsø (DK00AX050)
F51: Ribe Holme med Kongeåens udløb (DK00AX051)
F52: Mandø (DK00AX052)
F53: Fanø (DK00AX053)
F54: Vejen Mose (DK00AX054)
F55: Skallingen & Langli (DK00AX055)
F56: Fiilsø (DK00AX056)
F57: Vadehavet (DK00AY057)
F58: Hostrup Sø, Assenholm Mose & Felsted Vestermark (DK009X058)
F59: Pamhule Skov (DK009X059)
F60: Vadehavet/Magisterkog, Rudbøl Sø og Kog, Møgeltønder, Ubjerg Kog, Frederiks Kog & Margrethe Kog (DK009X060)
F61: Kongens Mose (DK009X061)
F62: Tinglev Sø & Mose, Ulvemose og Terkelsbøl Mose (a: Tinglev Sø & Mose b: Ulvemose-Terkelsbøl Mose) (DK009X062)
F63: Sønder Ådal (DK009X063)
F64: Flensborg Fjord & Nybøl Nor (DK009X064)
F65: Rømø (DK009X065)
F66: Lindet Skov, Hønning Plantage, Lovdrup Skov & Skrøp (DK009X066)
F67: Ballum & Husum Enge og Kamper Strandenge (DK009X067)
F68: Skoven ved Gråsten (DK009X068)
F69: Kogsbøl og Skast Mose (DK009X069)
F70: Frøslev Mose (DK009X070)
F71: Sydneyske Øhav (DK008X071)
F72: Marstal Bugt og den sydlige del af Langeland (DK008X072)
F73: Vresen og havet mellem Fyn og Langeland (DK008X073)
F74: Skove ved Brahetrolleborg (DK008X074)
F75: Odense Fjord (DK008X075)
F76: Æbelø og kysten ved Nærå (DK008X076)
F77: Romsø og sydkysten af Hindsholm (DK008X077)
F78: Arreskov Sø (DK008X078)
F79: Ertholmene v. Bornholm (DK007X079)
F80: Almindingen (DK007X080)
F81: Karrebæk, Dybsø og Avnø Fjorde (DK006X081)
F82: Bøtø Nord (DK006X082)
F83: Kysten v. Hyllekrog-Rødsand (DK006X083)
F84: Ulvsund, Grønsund & Farø Fjord (DK006X084)
F85: Smålandshavet nord for Lolland (DK006X085)
F86: Guldborgsund (DK006X086)
F87: Maribosøerne (DK006X087)
F88: Nakskov Fjord og Inderfjord (DK006X088)
F89: Præstø Fjord, Ulvshale, Nyord & Jungshoved Nor (DK006X089)
F90: Klinteskoven (DK006X090)
F91: Holmegårds Mose & Porsmose (DK006Y091)
F92: Skove ved Vemmetofte (DK006X092)
F93: Tystrup-Bavelsesøerne (DK006Y093)
F94: Sejerø Bugt & Nekselø (DK005X094)
F95: Skælskør Nor, Skælskør Fjord & Gammelsø (DK005X095)
F96: Farvandet ml. Skælskør Fj. & Glænø (DK005X096)
F97: Hov Vig (DK005X097)
F98: Sprogø & Halskov Rev (DK005X098)
F99: Saltbæk Vig (DK005X099)
F100: Tissø, Åmose & Hallenslev Mose (DK005X100)
F101: Søer ved Bregentved & Gisseltfelt (DK005Y101)
F102: Havet ml. Korshage & Hundested (DK005Y102)
F103: Gammel Havdrup Mose (DK004X103)
F104: Ramsø Mose (DK004X104)
F105: Roskilde Fjord, Kattinge Vig & Kattinge Sø (DK004Y105)
F106: Arresø (DK003X106)
F107: Jægerspris Nordskov (DK003X107)
F108: Gribskov (DK003X108)
F109: Furesø med Vaserne & Farum Sø (DK002Y109)
F110: Saltholm (DK002X110)
F111: Vestamager og omligg. havområde (DK002X111)